Organized by

Supported by

ព្រឹត្តិបត្រពាណិជ្ជកម្ម
iTrade Bulletin

Inside

Infographic
"Cambodia-Republic of Korea Trade Statistics and Facts"

Policy Recommendation
Summary of Recommendations
"Strengthening the Multilateral Trading System to Promote Inclusivity and Development: A Webinar Series"

វ៉ុល០៣ | លេខ០៣ | ខែមីនា ឆ្នាំ២០២៣
VOLUME 03 | ISSUE 03 | MARCH 2023

ព្រឹត្តិបត្រពាណិជ្ជកម្ម

ស្ថិតិ និងព័ត៌មានពាណិជ្ជកម្ម កម្ពុជា និងសាធារណរដ្ឋកូរ៉េ

រៀបចំដោយ

គាំទ្រដោយ

ច្រកទីផ្សារកូរ៉េ

កម្ពុជាទទួលបាន **អត្រាពន្ធអនុគ្រោះសម្រាប់ការនាំចេញ** ទៅកាន់កូរ៉េ ក្រោមក្របខ័ណ្ឌដូចខាងក្រោម:

កិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរី កម្ពុជា និងកូរ៉េ (CKFTA)
ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី០១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២២

កិច្ចព្រមព្រៀងភាពជាដៃគូសេដ្ឋកិច្ចគ្រប់ជ្រុងជ្រោយតំបន់ (RCEP)
ចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី០១ ខែមករា ឆ្នាំ២០២២

កិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរី អាស៊ាន និងកូរ៉េ (AKFTA)
ចូលជាធរមាននៅខែមិថុនា ឆ្នាំ២០០៧

ប្រព័ន្ធអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្មផ្តល់ក្រោមក្របខ័ណ្ឌអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក

ពាណិជ្ជកម្មនិងវិនិយោគទ្វេភាគី

១៤

ដៃគូពាណិជ្ជកម្មធំជាងគេលំដាប់ទី១៤ របស់កម្ពុជា

កូរ៉េបានក្លាយជា **ដៃគូពាណិជ្ជកម្មធំជាងគេលេខរៀងទី១៤** របស់កម្ពុជា នៅក្នុងឆ្នាំ២០២២

៧៧៤ លានដុល្លារ ២០២១

៧៧៩ លានដុល្លារ ២០២២ (+០,៦%)

ពាណិជ្ជកម្មទ្វេភាគីកម្ពុជា-កូរ៉េ

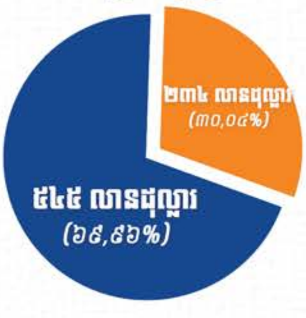

កម្ពុជា**នាំចេញទៅ**កូរ៉េ

១៩៤ លានដុល្លារ	២០២១
២៣៤ លានដុល្លារ	២០២២ (+២០,៤%)

កម្ពុជានាំចូលពីកូរ៉េ

៥៨០ លានដុល្លារ	២០២១
៥៤៥ លានដុល្លារ	២០២២ (-៦%)

ប្រភព៖ អគ្គនាយកដ្ឋានគយនិងរដ្ឋាករកម្ពុជា

កំណើនការនាំចេញបានពីកិច្ចព្រមព្រៀង CKFTA

ការគណនាលើឥទ្ធពលនៃកិច្ចព្រមព្រៀង CKFTA លើកំណើនផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប ដោយសារបម្រែបម្រួលនៃការនាំចេញរបស់កម្ពុជា

ការនាំចេញរបស់កម្ពុជា (ផលិតកម្ម & សេវាកម្ម) ▲+៣%	ការនាំចេញរបស់កម្ពុជា (ផលិតកម្ម & សេវាកម្ម) ▲+៤% **
កំណើនផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប: ▲+០,៦៣%	កំណើនផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប: ▲+០,៨៥% **

ប្រភព៖ ERIA (2023), Structural Transformation and the Global Production Value Chain: Potential Impact of the CKFTA on Cambodia

** កម្រិតកាន់តែខ្ពស់ឆ្លុះបញ្ចាំងពីសេរីភាវូបនីយកម្មពេញលេញនៃសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ដែលរួមមានលំហូរនៃជំនាញ បញ្ហាមិនមែនព្រំដែន ការសម្របសម្រួលពាណិជ្ជកម្ម និងវិនិយោគ និងការកែទម្រង់ស្ថាប័ន និងទីផ្សារការងារ

វិនិយោគផ្ទាល់របស់កូរ៉េនៅកម្ពុជា

កូរ៉េជាប់ **លេខរៀងទី៣ មានវិនិយោគទុនច្រើនជាងគេ** នៅកម្ពុជា ឆ្នាំ២០២១

២៨៣,៥ លានដុល្លារ (៨,១%)

កម្ពុជាទទួលបានការវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេសសរុប ប្រមាណ ៣,៥ ប៊ីលានដុល្លារក្នុងឆ្នាំ២០២១

ប្រភព៖ Financial Stability Review 2021 of National Bank of Cambodia

ក្រុមទំនិញនាំចេញ និងនាំចូលសំខាន់ៗ

● ការនាំចេញរបស់កម្ពុជា ទៅកូរ៉េ

● ការនាំចូលរបស់កម្ពុជា ពីកូរ៉េ

ការនាំចេញរបស់កម្ពុជា ទៅកូរ៉េ:

- ស្បែកជើង ស្រោមជើង និងវត្ថុប្រហាក់ប្រហែល — ៥៤ លានដុល្លារ
- សម្លៀកបំពាក់ និងគ្រឿងបន្ទាប់បន្សំធ្វើឡើងពីក្រណាត់ចាក់ — ៥២ លានដុល្លារ
- ម៉ាស៊ីន និងឧបករណ៍អគ្គិសនី និងបំណែកភាគរបស់វា — ៤៥ លានដុល្លារ
- សម្លៀកបំពាក់ និងគ្រឿងបន្ទាប់បន្សំនៃសម្លៀកបំពាក់មិនធ្វើឡើងពីការចាក់ — ៣៥ លានដុល្លារ
- អាលុយមីញ៉ូម និងវត្ថុធ្វើពីអាលុយមីញ៉ូម — ១២ លានដុល្លារ

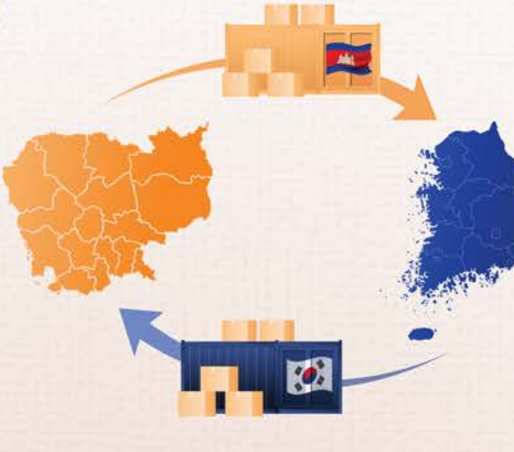

ការនាំចូលរបស់កម្ពុជា ពីកូរ៉េ:

- យាន ក្រៅពីអយស្ម័យយាន ឬអយរថអគ្គិសនី និងបំណែកភាគ — ១៣២ លានដុល្លារ
- ភេសជ្ជៈ ស្រា និងទឹកខ្មេះ — ៥២ លានដុល្លារ
- ស្បែកផៅ (ក្រៅពីស្បែកជាប់រោម) និងស្បែកសម្លាប់ — ៥៥ លានដុល្លារ
- ម៉ាស៊ីន និងឧបករណ៍អគ្គិសនី និងបំណែកភាគរបស់វា — ៣១ លានដុល្លារ
- ផលិតផលបានពីការចាក់ដោយម្ជុល — ៣៤ លានដុល្លារ

ប្រភព៖ អគ្គនាយកដ្ឋានគយនិងរដ្ឋាករកម្ពុជា

iTrade Bulletin

Organized by

Supported by

CAMBODIA-REPUBLIC OF KOREA TRADE STATISTICS AND FACTS

Korea Market Access

Cambodia got **preferential tariff treatment on exports** to Korea via the following frameworks:

- Cambodia-Korea Free Trade Agreement (CKFTA)
  entered into force on 01 Dec 2022
- Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)
  entered into force on 01 Jan 2022
- ASEAN-Korea Free Trade Agreement (AKFTA)
  entered into force on June 2007
- The Generalized System of Preferences under the WTO framework

Bilateral Trade & FDI

14TH Largest Trading Partner with Cambodia

Korea has became Cambodia's 14th largest trading partner in 2022.

Year	Trade
2021	$ 774 million
2022	$ 779 million *(+0.6%)*

Cambodia-Korea Import and Export

Cambodia **exported to** Korea

Year	Value
2021	$ 194 million
2022	$ 234 million *(+20.4%)*

Cambodia **imported from** Korea

Year	Value
2021	$ 580 million
2022	$ 545 million *(-6%)*

Source: General Department of Customs and Excise

CKFTA'S IMPACTS OF EXPORT CHANGES

Simulation of the impacts of export changes to Cambodia's GDP via CKFTA

Cambodia's Export: (manufacturing & services)	Cambodia's GDP Growth:
▲+3%	▲+0.63%
▲+4% **	▲+0.85% **

Source: ERIA (2023), Structural Transformation and the Global Production Value Chain: Potential Impact of the CKFTA on Cambodia

** The higher threshold reflects full liberalization of the Cambodian economy, including movement of skills, behind-the-border issue, trade and investment facilitation, and institutional and labour market reforms.

Korea's FDI in Cambodia

In 2021, Korea was the 3rd largest investor in Cambodia.

283.5 USD million *(8.1%)*

Cambodia received foreign direct investment about $3.5 billion in 2021.

Source: Financial Stability Review 2021 of National Bank of Cambodia

Top Imported and Exported Product Groups

- Cambodia's Export to Korea
- Cambodia's Import from Korea

Cambodia's Export to Korea

- Footwear, gaiters and the like — $ 54 million
- Articles of apparel and clothing accessories, knitted or crocheted — $ 52 million
- Electrical machinery and equipment and parts thereof — $ 45 million
- Articles of apparel and clothing accessories, not knitted or crocheted — $ 35 million
- Aluminium and articles thereof — $ 12 million

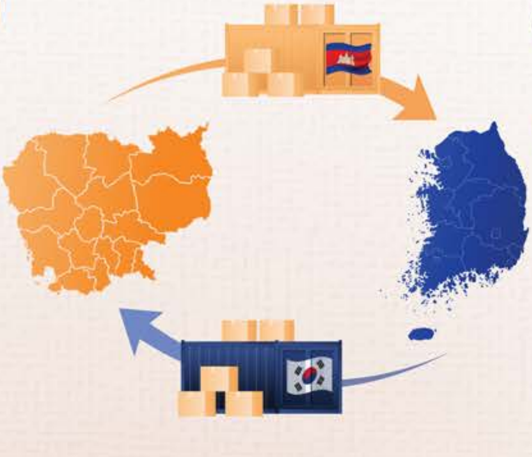

Cambodia's Import from Korea

- Vehicles other than railway or tramway rolling-stock, and parts — $ 132 million
- Beverages, spirits and vinegar — $ 52 million
- Raw hides and skins (other than furskins) and leather — $ 55 million
- Electrical machinery and equipment and parts thereof — $ 31 million
- Knitted or crocheted fabrics — $ 34 million

Source: General Department of Customs and Excise

កម្ពុជា និងអេមីរ៉ាតអារ៉ាប់រួម បានប្រកាសបញ្ចប់ជាផ្លូវការនូវការចរចាកិច្ចព្រមព្រៀងភាពជាដៃគូសេដ្ឋកិច្ចគ្រប់ជ្រុងជ្រោយកម្ពុជា-អេមីរ៉ាតអារ៉ាប់រួម

ថ្ងៃទី១៦ ខែមីនា ឆ្នាំ២០២៣ ឯកឧត្តម ប៉ាន សូរស័ក្តិ រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងពាណិជ្ជកម្មកម្ពុជា និងឯកឧត្តមបណ្ឌិត ថានី ប៊ីន អាម៉េត អាល់ ហ្សេយូឌី រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិនៃក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចអេមីរ៉ាតអារ៉ាប់រួម បានប្រកាសរួមគ្នា អំពីការបញ្ចប់ការចរចាផ្លូវការនៃកិច្ចព្រមព្រៀងភាពជាដៃគូសេដ្ឋកិច្ចគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ កម្ពុជា-អេមីរ៉ាតអារ៉ាប់រួម តាមរយៈប្រព័ន្ធវីដេអូ។ សេចក្តីប្រកាសនេះបានធ្វើឡើង បន្ទាប់ពីមានកិច្ចប្រជុំផ្លូវការចំនួន ៣ ជុំ រួចមក ដោយមានវត្តមានចូលរួមអ្នកចូលរួមប្រមាណ ១០០នាក់ រួមទាំងសមាជិកនៃប្រធានក្រុមចរចា តំណាងក្រសួង ស្ថាប័នជាច្រើនពីប្រទេសទាំងពីរ។ កិច្ចព្រមព្រៀងភាពជាដៃគូសេដ្ឋកិច្ចគ្រប់ជ្រុងជ្រោយគឺជាប្រភេទនៃកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរីមួយ ដែលជាទូទៅត្រូវបានរចនាឡើងសម្រាប់ការគ្របដណ្តប់យ៉ាងទូលំទូលាយលើសពីទំនិញ និងបានចែងអំពីបទបញ្ញត្តិសម្រាប់សេវាកម្ម ការវិនិយោគ ការដោះស្រាយវិវាទ កម្មសិទ្ធិបញ្ញា លទ្ធកម្មរដ្ឋាភិបាល និងទម្រង់បន្ថែមនៃសេដ្ឋកិច្ចឯកទេស។ *ប្រភព ៖ Phnom Penh Post*

រោងចក្រផលិតកង់ឡាននៅខេត្តព្រះសីហនុ បង្កើនក្តីសង្ឃឹមសម្រាប់ដំណាំកៅស៊ូ

រោងចក្រផលិតកង់ឡានដ៏ធំនិងទើបតែដំណើរការមួយ ដែលមានទុនវិនិយោគ ៣០០លានដុល្លារ អាម៉េរិក ដោយក្រុមហ៊ុនចិន General Tires Technology គឺជាការវិវឌ្ឍថ្មីមួយ ដែលក្រុមហ៊ុនក្នុងស្រុកលើវិស័យដំណាំកៅស៊ូនិងរថយន្តកំពុងទន្ទឹងរង់ចាំ និងអាចដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ដើម្បីរក្សាស្ថិរភាពតម្លៃកៅស៊ូពីផលប៉ះពាល់ដោយសារទីផ្សារអន្តរជាតិ។ រោងចក្រនេះបានបើកដំណើរកាលពីថ្ងៃទី១៨ ខែមីនា ឆ្នាំ២០២៣ ដែលមានទីតាំងនៅក្នុងតំបន់សេដ្ឋកិច្ចពិសេសខេត្តព្រះសីហនុ លើផ្ទៃដីទំហំ ១៨ហិកតា។ លោក គូ គុយ ប្រធានក្រុមហ៊ុន General Tires Technology បានឱ្យដឹងថា ក្នុងមួយឆ្នាំរោងចក្រអាចមានលទ្ធភាពផលិតកង់ឡានខ្នាតតូចបានចំនួន ៥លានកង់ និងខ្នាតធំចំនួន ៩សែនកង់ ដែលភាគច្រើនសម្រាប់នាំចេញទៅទីផ្សារអាម៉េរិក អឺរ៉ុប និងប្រេស៊ីល។ *ប្រភព ៖ Phnom Penh Post*

ការនាំចេញដំឡូងមីនឹងកើនឡើងតាមរយៈកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរី និងគោលនយោបាយជាតិ

ឯកឧត្តម រាជ រ៉ា រដ្ឋលេខាធិការក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម បានឱ្យដឹងថាបច្ចុប្បន្នកម្ពុជានាំចេញដំឡូងមីជាមធ្យម ២៩៣.៦៥៣តោន ក្នុងមួយខែ ចន្លោះពីខែមករាដល់ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០២២ ដែលចំនួននេះនឹងកើនឡើងបន្ថែមទៀត ដោយសារតែមានកំណើនការបញ្ជាទិញក្នុងតំបន់ និងការប្រើប្រាស់កិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរីប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពនិងទូលំទូលាយ ព្រមទាំងការគាំទ្រពីគោលនយោបាយថ្នាក់ជាតិស្តីពីដំឡូងមី។ ឯកឧត្តមក៏បានលើកឡើងបន្ថែមទៀតថា ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម កំពុងធ្វើការយ៉ាងជិតស្និទជាមួយក្រសួងស្ថាប័នរដ្ឋ និងវិស័យឯកជនដទៃទៀតក្នុងការដឹកនាំការចរចា ដើម្បីសម្រេចនូវកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរីបីទៀត ដែលនឹងក្លាយជាចលករសំខាន់មួយជំរុញការនាំចេញដំឡូងមីកម្ពុជា ទៅកាន់ទីផ្សារប្រទេសហត្ថលេខីនិងវិស័យពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀត ក៏ដូចជាជំរុញលទ្ធភាពទីផ្សារសម្រាប់អ្នកវិនិយោគ។ យោងតាមរបាយការណ៍របស់ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ កម្ពុជាបាននាំចេញផលិតផលដំឡូងមីចំនួន ៣,២៣លានតោន គិតពីខែមករាដល់វិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០២២ ក្នុងនោះរួមមានចំណិតដំឡូងមីស្ងួតចំនួន ១,៨១៧លានតោន ដំឡូងមីស្រស់ ១,៣៣២លានតោន ម្សៅដំឡូងមីចំនួន ៥៧.០៦៧តោន និងកាកសំណល់ដំឡូងមីចំនួន ២៤.១០០តោន។ យោងតាមរបាយការណ៍នេះ ប្រទេសដែលទិញផលិតផលដំឡូងមីកម្ពុជាមានថៃ វៀតណាម ចិន អាម៉េរិក អ៊ីតាលី ហូឡង់ កាណាដា ម៉ាឡេស៊ី ឥណ្ឌា និងសិង្ហបុរី។ *ប្រភព ៖ Phnom Penh Post*

កម្ពុជាថា ពាណិជ្ជកម្មសេវាមានសារសំខាន់សម្រាប់កំណើនសេដ្ឋកិច្ច

ឯកឧត្តម ស៊ីម សុខខេង រដ្ឋលេខាធិការក្រសួងពាណិជ្ជកម្មបានមានប្រសាសន៍ថា ពាណិជ្ជកម្មសេវាមានសារសំខាន់ដូចពាណិជ្ជកម្មទំនិញសម្រាប់កំណើនសេដ្ឋកិច្ច។ ក្នុងពេលជាអធិបតីក្នុងសិក្ខាសាលាថ្នាក់ជាតិស្តីពី “ការចរចាពាណិជ្ជកម្មសេវាកម្មក្រោមក្របខ័ណ្ឌអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក (WTO)៖ ផ្នែកសំខាន់ៗនិងវឌ្ឍនភាពថ្មីៗ” ឯកឧត្តម បានលើកឡើងថា ពាណិជ្ជកម្មសេវាកម្មគឺមានសារៈសំខាន់ដូចគ្នានឹងពាណិជ្ជកម្មទំនិញដែរ នៅពេលនិយាយអំពីកំណើនសេដ្ឋកិច្ច។ យោងតាមទិន្នន័យអាស៊ាន វិស័យសេវាកម្មបានរួមចំណែក ក្នុងផលិតផលក្នុងស្រុកសរុបរបស់ប្រទេសសមាជិកអាស៊ានចន្លោះពី ៣៨% ទៅ ៦៩%។ ពាណិជ្ជកម្មសេវារបស់ប្រទេសកម្ពុជាបានរួមចំណែកច្រើនជាង ៤០% នៃសេដ្ឋកិច្ចជាតិ។ ឯកឧត្តមបានបង្ហាញថា តាមរយៈសេរីភាវូបនីយកម្មពាណិជ្ជកម្មសេវា កម្ពុជាបានចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងក្របខ័ណ្ឌអាស៊ានស្តីពីសេវាកម្ម នៅពេលចូលជាសមាជិកអាស៊ានក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩។ បន្ទាប់ពីចូលជាសមាជិកពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកនៅឆ្នាំ២០០៤ កម្ពុជាបានធ្វើសេរីភាវូបនីយកម្មអនុវិស័យចំនួន ៩៤ លើវិស័យសំខាន់ៗចំនួន ១១ ដូចជា (១)សេវាអាជីវកម្ម (២)សេវាទំនាក់ទំនង (៣)សេវាកម្មសំណង់និងវិស្វកម្មពាក់ព័ន្ធ (៤)សេវាចែកចាយ (៥)សេវាអប់រំ (៦)សេវាបរិស្ថាន (៧)សេវាហិរញ្ញវត្ថុ (៨)សេវាសុខភាពនិងសង្គម (៩)សេវាកម្មទាក់ទងនឹងទេសចរណ៍និងការធ្វើដំណើរ (១០)សេវាកម្សាន្ត វប្បធម៌ និងកីឡា និង (១១)សេវាកម្មដឹកជញ្ជូន។ *ប្រភព ៖ Khmer Times*

Cambodia, UAE Conclude Talks on Trade Pact

Commerce minister Pan Sorasak and other officials at a ceremony for the joint announcement of the formal conclusion of talks for the CAM-UAE CEPA on March 16. MOC Minister of Commerce Pan Sorasak and Emirati Minister of State for Foreign Trade Thani bin Ahmed al-Zeyoudi on March 16 jointly announced the formal conclusion of talks for the Cambodia-United Arab Emirates Comprehensive Economic Partnership Agreement (CAM-UAE CEPA) via video link. The announcement comes after three rounds of formal negotiations, and was made in the presence of around 100 people, including the members and chairpersons of the negotiating teams, as well as representatives of several ministries and institutions from both countries, according to a commerce ministry statement. A CEPA is a type of free trade agreement (FTA) that is generally designed for a more holistic coverage beyond just commodities, and can contain provisions for services, investments, dispute resolution, intellectual property rights, government procurement, and additional forms of specialised economic cooperation. *Source: Phnom Penh Post*

Preah Sihanouk Tyre Plant Lifts Hopes for Rubber

A massive, freshly-launched tyre factory, backed by a $300 million investment from Chinese-owned General Tires Technology (Cambodia) Co Ltd, could be the breakthrough that the local rubber and automotive sectors have been waiting for, and potentially act as a type of price stabiliser for domestic natural latex that blunts the adverse effects of fluctuations from international markets. An official ceremony was held on March 18, marking the launch of the plant, located on an 18ha site in Preah Sihanouk province's Sihanoukville Special Economic Zone (SSEZ). At the event, General Tires Technology chairman Gu Cui disclosed that the facility will have an annual production capacity of five million "small" tyres and 900,000 "large" ones – which he said are mainly to be exported. Target markets include the US, Europe and Brazil, he revealed. *Source: Phnom Penh Post*

Cassava Exports to Rise on FTA Use, Policy

Cambodian cassava exports are about to pick up steam and soar beyond the 293,653-tonne monthly average over January-November 2022, propelled by a growing pool of regional buyers and increasingly comprehensive and effective exploitation of free trade agreements (FTA), as well as a national policy on the South American-native root vegetable, according to Ministry of Commerce secretary of state Reach Ra on March 14. Ra recapped that the commerce ministry – working closely with other government agencies, institutions and the private sector – led the negotiations that culminated in the signing of three key FTAs that he said will be a powerful driving force behind Cambodian cassava exports to the signatory markets as well as the associated sector's attractiveness and marketability to investors. Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries data show that Cambodia exported 3.230 million tonnes of cassava and products thereof in January-November 2022, categorised as dried chips (1.817 million tonnes), fresh (1.332 million tonnes), starch (57,067 tonnes) and pulp (24,100 tonnes). The ministry lists Thailand, Vietnam, China, the US, Italy, the Netherlands, Canada, Malaysia, India and Singapore as formal buyers of Cambodian cassava and products thereof. *Source: Phnom Penh Post*

Cambodia Says Trade in Services Important for Economic Growth

The trade in services is as important as trade in goods for economic growth, said H.E Sim Sokheng, Secretary of State of the Ministry of Commerce. While presiding over the national workshop on WTO Trade in Services: Key Features and Current Developments, His Excellency said that Trade in Services is just as critical as is Trade in Goods, when it comes to economic growth. If we look at the data, accordingly ASEAN statistics, services sector represents between 38% and 69% of ASEAN Member States' GDP. In the case of Cambodia, trade in services contributes more than 40% of our GDP. His Excellency pointed out that for the liberalization of trade in services, Cambodia signed up to ASEAN Framework Agreement on Services upon becoming ASEAN member in 1999. Following its accession to the WTO in 2004, Cambodia liberalized 94 sub-sectors across 11 main sectors, namely (1) Business services; (2) Communication Services; (3) Construction and Related Engineering Services; (4) Distribution Services; (5) Educational Services; (6) Environmental Services; (7) Financial Services; (8) Health Related and Social Services; (9) Tourism and Travel Related Services; (10) Recreational, Cultural and Sporting Services; and (10) Transport Services. *Source: Khmer Times*

ស្រីលង្កាទទួលបានថវិកាសង្គ្រោះប្រមាណ ៣ពាន់លានដុល្លារពី IMF ដោយយកការកែទម្រង់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយ ដែលមិនធ្លាប់មានពីមុនមក ជាថ្នូរ

មូលនិធិរូបិយវត្ថុអន្តរជាតិ IMF បានសម្រេចផ្តល់ថវិកាសង្គ្រោះប្រមាណ ៣ពាន់លានដុល្លារ សម្រាប់រយៈពេល៤ឆ្នាំ ដល់ស្រីលង្កាដើម្បីជួយស្តារសេដ្ឋកិច្ចប្រទេសនេះដែលកំពុងជាប់គាំងសាច់ប្រាក់ និងស្ថិតក្នុងស្ថានភាពដួលរលំសេដ្ឋកិច្ច ដែលមិនធ្លាប់បានឃើញក្នុងរយៈពេល ៧៥ឆ្នាំកន្លងមក បន្ទាប់ពីបំណុលរបស់ខ្លួនបានកើនឡើងដល់កំរិតដែលមិនអាចបង់ការប្រាក់លើប្រាក់កម្ចីបាន។ លោកស្រី Kristalina Georgieva នាយកគ្រប់គ្រង IMF បានលើកឡើងក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍មួយថា "ស្រីលង្កា បាននឹងកំពុងប្រឈមមុខនឹងបញ្ហាសេដ្ឋកិច្ចនិងសង្គមយ៉ាងខ្លាំង ជាមួយនឹងការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ចំពេលអតិផរណាខ្ពស់ ទុនបម្រុងធ្លាក់ចុះ បំណុលសាធារណៈគ្មាននិរន្តរភាព និងការកើនឡើងភាពងាយរងគ្រោះក្នុងវិស័យហិរញ្ញវត្ថុ"។ IMF បានលើកឡើងថា "កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងបន្តដែលត្រូវធ្វើគឺដោះស្រាយអំពើពុករលួយ រួមទាំងការកែប្រែច្បាប់ប្រឆាំងអំពើពុករលួយផងដែរ"។ *ប្រភព៖ Independent*

ក្រុមអ្នកវិនិយោគអារ៉ាប៊ីសាអូឌីត រងផលប៉ះពាល់ក្រោយការដួលរលំនៃធនាគារវិនិយោគ Credit Suisse

បញ្ហាប្រេងឡើងថ្លៃកាលពីឆ្នាំមុន បានធ្វើឱ្យការបណ្តាក់ទុនជាង ១,៥ប៊ីលានដុល្លាររបស់រាជទាយាទអារ៉ាប៊ីសាអូឌីត Mohammed bin Salman តាមរយៈធនាគារជាតិអារ៉ាប៊ីសាអូឌីតដែលគាំទ្រដោយរដ្ឋាភិបាលជាមួយធនាគារវិនិយោគ Credit Suisse បានធ្លាក់ចុះប្រមាណ -១,២៣%។ ការដួលរលំនៃធនាគារវិនិយោគ Credit Suisse ធ្វើឱ្យគម្រោងវិនិយោគតម្លៃរាប់ប៊ីលានដុល្លាររបស់មូលនិធិរដ្ឋនៃប្រទេសកាតា និងក្រុមគ្រួសារ Olayan មានមូលដ្ឋាននៅអារ៉ាប៊ីសាអូឌីត ត្រូវបានលុបចោល ជាហេតុនាំឱ្យតំបន់នៃឈូងសមុទ្រពែក្សក្លាយជាអ្នកខាតបង់ច្រើនជាងគេ ព្រោះតែការធ្លាក់ចុះភាគហ៊ុនហិរញ្ញវត្ថុ ចាប់តាំងពីការដួលរលំនៃធនាគារអាម៉េរិកធំៗចំនួនពីរ។ ការវិនិយោគរបស់អារ៉ាប៊ីសាអូឌីតនៅក្នុងធនាគារ Credit Suisse បង្កើតបាននូវច្រកចូលដ៏សំខាន់សម្រាប់ប្រទេសនេះ ទៅក្នុងវិស័យធនាគារពិភពលោក ដែលពង្រឹងភាពលេចធ្លោរបស់ខ្លួនជាមហាអំណាចវិនិយោគលើវិស័យប្រេង។ ការវិនិយោគរបស់អារ៉ាប៊ីសាអូឌីតបានជាប់គាំងនៅពេលប្រេងបានធ្លាក់ថ្លៃទាបជាង ១០០ដុល្លារក្នុងមួយបារ៉ែល ក្រោយសង្គ្រាមរុស្ស៊ី-អ៊ុយក្រែនបានប៉ះពាល់ដល់ទីផ្សារថាមពល។ *ប្រភព៖ The Wall Street Journal*

ភាពច្របូកច្របល់របស់ធនាគារអាម៉េរិកនិងអឺរ៉ុប បានបង្កការភ័យខ្លាចជាសកល

ភាពចលាចលផ្នែកធនាគារអាម៉េរិក បន្ទាប់ពីការដួលរលំដំណាលគ្នានៃធនាគារ Silicon Valley និងធនាគារចំនួនពីរទៀតដែលផ្តោតលើបច្ចេកវិទ្យា និងអ្នកផ្តល់ប្រាក់កម្ចីដែលផ្តោតលើគ្រីបតូ គឺធនាគារ Signature Bank និង Silvergate Bank (SVB) ព្រោះតែការធ្លាក់ចុះនៃស្ថានភាពហិរញ្ញវត្ថុរបស់អាម៉េរិក និងបានបន្តរីករាលដាលដល់អឺរ៉ុបផងដែរ។ ការធ្លាក់ចុះនៃធនាគារ SVB និង Signature Bank បានបង្ហាញពីបរាជ័យលើវិស័យធនាគារដ៏ធំបំផុតទីពីរ និងទីបីនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រអាម៉េរិក។ នៅអឺរ៉ុប ធនាគារ Credit Suisse ដ៏ធំរបស់ស្វីស ក៏កំពុងជួបបញ្ហាផងដែរ បន្ទាប់ពីត្រូវបានរកឃើញ "ភាពទន់ខ្សោយខាងសម្ភារៈ" នៅក្នុងរបាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុរបស់ខ្លួន និងបន្ទាប់ពីម្ចាស់ភាគហ៊ុនធំជាងគេគឺធនាគារជាតិអារ៉ាប៊ីសាអូឌីត បាននិយាយថា ខ្លួននឹងមិនផ្តល់ជំនួយហិរញ្ញវត្ថុដល់ធនាគារនេះទៀតទេ។ *ប្រភព៖ Xinhua*

រុស្ស៊ីឈរលើអារ៉ាប៊ីសាអូឌីត ជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់ប្រេងកំពូលរបស់ចិន

រុស្ស៊ីបានវ៉ាដាច់អារ៉ាប៊ីសាអូឌីត ជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់ប្រេងកំពូលរបស់ចិន ក្នុងរយៈពេលពីរខែដំបូងនៃឆ្នាំ២០២៣ ដោយការនាំចូលប្រេងរបស់ចិនពីរុស្ស៊ីកើនឡើងជិតមួយភាគបួនធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នាក្នុងឆ្នាំ២០២២។ វត្តមានប្រេងរបស់រុស្ស៊ីបានកើនឡើងដល់ ១៥,៦៨ លានតោនក្នុងរយៈពេលដូចគ្នានេះ ខណៈដែលការនាំចូលពីអារ៉ាប៊ីសាអូឌីតមានចំនួន ១៣,៩២លានតោន។ ការដាក់ទណ្ឌកម្មរបស់លោកខាងលិចនិងការកំណត់ថ្លៃលើប្រេងឆៅរុស្ស៊ីដែលជាប់សមុទ្រ បានធ្វើឱ្យរុស្ស៊ីធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ដោយការលក់បញ្ចុះថ្លៃយ៉ាងច្រើនបើធៀបនឹងថ្លៃអន្តរជាតិ។ ការណ៍នេះផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់ក្រុមហ៊ុនចម្រាញ់ប្រេងឯករាជ្យរបស់ប្រទេសចិន។ ទន្ទឹមនឹងនេះដែរ ការនាំចូលពីប្រទេសម៉ាឡេស៊ីបានកើនឡើង ១៤៤,២ភាគរយ ធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នាកាលពីឆ្នាំមុន ដែលជារឿយៗ ត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាចំណុចអន្តរការីសម្រាប់ទំនិញ ដែលត្រូវបានទទួលទណ្ឌកម្មពីប្រទេសអ៊ីរ៉ង់ និងប្រទេសវេណេស៊ុយអេឡា។ *ប្រភព៖ ALJAZEERA*

លោកស្រី Yellen ស្វែងរកការធានាឡើងវិញដល់សមាជិកសភាអាម៉េរិក បន្ទាប់ពីការដួលរលំធនាគារ

រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងរតនាគារអាម៉េរិក លោកស្រី Janet Yellen បានធានាដល់សមាជិកសភា និងពលរដ្ឋថា ប្រព័ន្ធធនាគាររបស់អាម៉េរិកគឺ "នៅតែល្អប្រសើរ" បន្ទាប់ពីការដួលរលំនៃធនាគារ Silicon Valley ដែលមានមូលដ្ឋាននៅរដ្ឋកាលីហ្វ័រញ៉ា ដែលជាការដួលរលំធនាគារធំបំផុតទីពីរនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រអាម៉េរិក។ លោកស្រី Yellen ដែលប្រឈមមុខនឹងសវនាការគណៈកម្មាធិការហិរញ្ញវត្ថុព្រឹទ្ធសភាបាននិយាយថា ការសម្រេចចិត្តនេះ គឺជាផ្នែកមួយនៃសកម្មភាពជាបន្តបន្ទាប់ ដែលធ្វើឡើងដោយទីក្រុងវ៉ាស៊ីនតោន ដែលពួកគេរក្សាមិនបង្កើតជាការសង្គ្រោះ។ អ្នកដាក់ប្រាក់បញ្ញើ ដែលមានមូលនិធិមិនមានមានការធានារ៉ាប់រងលើសពី ២៥០.០០០ដុល្លារ ត្រូវបានធានានូវការការពារដោយការធានារ៉ាប់រងប្រាក់បញ្ញើសហព័ន្ធ។ វិធានការសង្គ្រោះបន្ទាន់ត្រូវបានដាក់ឱ្យដំណើរការ

ដើម្បីបង្កើនទំនុកចិត្តលើប្រព័ន្ធធនាគារ ប៉ុន្តែក្តីបារម្ភត្រូវបានលើកឡើងអំពីគំរូនៃការធានាប្រាក់បញ្ញើទាំងអស់។ *ប្រភព៖* [ALJAZEERA]

ឥណ្ឌានិងសហភាពអឺរ៉ុប បញ្ចប់ការចរចាមួយជុំទៀតសម្រាប់កិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មដែលបានស្នើឡើង

ប្រទេសឥណ្ឌានិងសហភាពអឺរ៉ុប បានបញ្ចប់កិច្ចចរចាជុំទី៤ ស្តីពីកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរីគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ សំដៅពង្រឹងទំនាក់ទំនងសេដ្ឋកិច្ចទ្វេភាគី។ ការចរចាបានបន្តពីឆ្នាំមុនបន្ទាប់ពីមានគម្លាតរយៈពេលប្រាំបីឆ្នាំ ប៉ុន្តែបានជាប់គាំងកាលពីមុនដោយសារតែការមិនចុះសម្រុងគ្នាលើបញ្ហារួមទាំងពន្ធគយលើរថយន្ត និងស្មារតី និងការចល័តរបស់ពលករជំនាញ។ កិច្ចចរចាជុំក្រោយគ្រោងធ្វើនៅថ្ងៃទី១២-១៦ ខែមិថុនា។ ការនាំចេញទំនិញរបស់ឥណ្ឌាទៅកាន់បណ្តាប្រទេសសហភាពអឺរ៉ុបមានចំនួនប្រហែល ៦៥ពាន់លានដុល្លារក្នុងឆ្នាំ ២០២១-២០២២ ជាមួយនឹងការនាំចូលចំនួន ៥១,៤ពាន់លានដុល្លារ។ ការចរចាក៏រួមបញ្ចូលទាំងកិច្ចព្រមព្រៀងលើការវិនិយោគ និងទំនិញសម្គាល់ភូមិសាស្ត្រ។ *ប្រភព៖* [The Economic Times]

Sri Lanka Agrees $3bn IMF Bailout with Unprecedented Corruption Clause

The International Monetary Fund (IMF) has approved a nearly $3bn bailout programme for Sri Lanka over four years to help salvage the country's cash strapped economy, which was in a state of economic meltdown not seen in 75 years after its debt surged and the country was unable to pay interests on loans. "Sri Lanka has been facing tremendous economic and social challenges with a severe recession amid high inflation, depleted reserves, an unsustainable public debt, and heightened financial sector vulnerabilities," IMF managing director Kristalina Georgieva said in a statement. "The ongoing efforts to tackle corruption should continue, including revamping anti-corruption legislation," the IMF said. *Source: Independent*

Credit Suisse Collapse Burns Saudi Investors

Riding an oil-price boom last year, Saudi Crown Prince Mohammed bin Salman directed government-backed Saudi National Bank to make a $1.5 billion investment in Credit Suisse CS -1.23%decrease. Credit Suisse's meltdown also erased billions of dollars in investments made by Qatar's sovereign fund and the Saudi-based Olayan family, making the Persian Gulf one of the biggest losers from a slide in financial stocks since the collapse of two U.S. banks. The Saudi investment in Credit Suisse was meant to be the kingdom's splashy entrance into the global banking sector, cementing its emerging status as an oil-fueled investing powerhouse. The Saudis struck the deal when oil prices were just below $100 a barrel, as Russia's invasion of Ukraine juiced energy markets. *Source: The Wall Street Journal*

U.S., Europe in bank turbulence, triggering fears globally

The U.S. banking turmoil from the nearly simultaneous collapse of tech-focused Silicon Valley Bank, and two crypto-centric lenders Signature Bank and Silvergate Bank, continued to unfold this week, with the fallout penetrating deeper into the U.S. financial system and spreading to Europe. The downfall of SVB and Signature Bank marked the second-and third-largest bank failures in U.S. history. In Europe, Swiss banking giant Credit Suisse is also seeing issues after it revealed it found "Material weakness" in its financial reporting and after its largest shareholder, the Saudi National Bank, said it would not provide the bank with any more financial assistance. *Source: Xinhua*

Russia overtakes Saudi Arabia as China's top oil supplier

Russia has surpassed Saudi Arabia as China's top oil supplier in the first two months of 2023, with Chinese imports of Russian oil rising by nearly one-quarter from the same period in 2022. Arrivals from Russia reached 15.68 million tonnes during the period, while imports from Saudi Arabia were at 13.92 million tonnes. Western sanctions and a price cap on seaborne Russian crude have led to it trading at deep discounts to international benchmarks, benefiting Chinese independent refiners. Meanwhile, imports from Malaysia rose 144.2 percent from the same period last year, often used as an intermediary point for sanctioned cargoes from Iran and Venezuela. *Source: ALJAZEERA*

Yellen Seeks to Reassure US Legislators after Bank Collapse

US Treasury Secretary Janet Yellen has reassured lawmakers and citizens that the country's banking system is "sound" after the collapse of California-based Silicon Valley Bank, the second-largest bank collapse in US history. Yellen, who faced a Senate Finance Committee hearing, said the decision is part of a series of actions taken by Washington that they maintain do not constitute a bailout. Depositors with uninsured funds exceeding $250,000 have been assured of protection by federal deposit insurance. Emergency measures were launched to shore up confidence in the banking system, but concerns have been raised about the precedent of guaranteeing all deposits. *Source: ALJAZEERA*

India, EU Conclude Another Round of Talks for Proposed Trade Agreement

India and the European Union (EU) have completed the fourth round of talks on a comprehensive free trade agreement aimed at strengthening economic ties between the two sides. Negotiations resumed last year after an eight-year gap, but had stalled previously due to disagreements on issues including customs duties on automobiles and spirits, and the movement of professionals. The next round of talks is scheduled for June 12-16. India's merchandise exports to EU countries were approximately $65bn in 2021-2022, with imports at $51.4bn. The negotiations also include agreements on investments and Geographical Indications (GI). *Source: The Economic Times*

អនុសាសន៍សង្ខេប
ស្តីពី
ការពង្រឹងប្រព័ន្ធពាណិជ្ជកម្មពហុភាគី ដើម្បីជំរុញការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន៖ សិក្ខាសាលាតាមប្រព័ន្ធអនឡាញជាស៊េរី

១. សេចក្តីផ្តើម

មជ្ឈមណ្ឌល South Centre ហ្សឺណែវ, មជ្ឈមណ្ឌលសម្រាប់ការសិក្សារបស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក (WTO), វិទ្យាស្ថានឥណ្ឌាសម្រាប់ពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រទេស ញូវដេលី, បណ្តាញតតីយលោកហ្សឺណែវ, សាលាអភិបាលកិច្ចសាធារណៈណែលសិន ម៉ានឌឺឡា, សាកលវិទ្យាល័យខេបថោនអាហ្វ្រិកខាងត្បូង, យុទ្ធសាស្រ្តគោលនយោបាយពាណិជ្ជកម្ម និងឧស្សាហកម្ម អាហ្វ្រិកខាងត្បូង, និងវិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាលពាណិជ្ជកម្ម និងស្រាវជ្រាវ កម្ពុជា បានរៀបចំសិក្ខាសាលាតាមប្រព័ន្ធអនឡាញជាស៊េរីចំនួន១០លើប្រធានបទរួមស្តីពី "ការពង្រឹងប្រព័ន្ធពាណិជ្ជកម្មពហុភាគី ដើម្បីជំរុញការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន" ក្នុងអំឡុងខែកញ្ញា ដល់ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០២០ ដែលមានវាគ្មិនជា រដ្ឋមន្រ្តីពាណិជ្ជកម្មបច្ចុប្បន្ននិងអតីត អតីតឯកអគ្គរាជ/រដ្ឋទូតប្រចាំអង្គការ WTO នៃប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ មន្រ្តីរដ្ឋាភិបាល អ្នកសិក្សា អ្នកជំនាញពាណិជ្ជកម្ម និងតំណាងមកពីសង្គមស៊ីវិល។ បញ្ហាប្រឈមជាច្រើនដែលជះឥទ្ធិពលលើទិដ្ឋភាពផ្សេងៗនៃពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ពាក់ព័ន្ធនឹងចំណុចសំខាន់អង្គការ WTO ត្រូវបានពិភាក្សានៅក្នុងវគ្គទាំងនេះ។ អនុសាសន៍សំខាន់ៗ និងដំណើរឆ្ពោះទៅមុខលើបញ្ហាផ្សេងៗ ដែលមានក្នុងវគ្គខាងលើ រួមជាមួយនឹងសាវតារពាក់ព័ន្ធ ត្រូវបានផ្តល់ជូនដូចខាងក្រោម៖

២. សាវតារ និងអនុសាសន៍សង្ខេប

ក. វិធីសាស្រ្តទូទៅ

អង្គការ WTO កំពុងជួបបញ្ហាខ្វែងគំនិតគ្នាលើដំណើរការរបស់ខ្លួន។ ប្រឈមនឹងការជាប់គាំង នៃការចរចាដ៏សំខាន់នៅក្រោមរបៀបវារៈ "អភិវឌ្ឍន៍" ទីក្រុងដូហា និងអសកម្មនៃអង្គឧទ្ធរណ៍ តម្រូវឱ្យមានការកែតម្រូវជាបន្ទាន់។ ការកើនឡើងនៃលទ្ធិឯកតោភាគីនិយមផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម ជាពិសេសដោយសហរដ្ឋអាម៉េរិក និងអសមត្ថភាពរបស់អង្គការ WTO ក្នុងការបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនឱ្យបានពេញលេញ បាននាំឱ្យមានគុណវិបត្តិ និងបញ្ហាប្រឈមជាមូលដ្ឋានមួយចំនួន ផងដែរ។ គួររំឭកផងដែរ បុព្វកថានៃកិច្ចព្រមព្រៀង Marrakesh ដើម្បីបង្កើតអង្គការ WTO បានទទួលស្គាល់ថា "ទំនាក់ទំនងរបស់សមាជិកក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងលើវិស័យពាណិជ្ជកម្មនិងសេដ្ឋកិច្ច គួរតែត្រូវបានអនុវត្តក្នុងគោលបំណងលើកកម្ពស់ជីវភាពរស់នៅ ធានាបាននូវការងារពេញលេញ និងកំណើនប្រាក់ចំណូលពិតច្រើននិងមានស្ថិរភាព និងតម្រូវការប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព ព្រមទាំងពង្រីកផលិតកម្ម និងពាណិជ្ជកម្ម លើផ្នែកទំនិញ និងសេវា"។ ដូច្នេះ ក្នុងរយៈពេល ២៥ ឆ្នាំ នៃការបង្កើតអង្គការ WTO វាជាការសំខាន់ដើម្បីពិនិត្យឡើងវិញ និងវាយតម្លៃថាតើ អង្គការ WTO សម្រេចបាននូវគោលដៅទាំងនេះ ឬក៏វិធានរបស់ខ្លួនជាផ្នែកមួយនៃការរារាំងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ពីការសម្រេចបាននូវសក្តានុពលពេញលេញរបស់ពួកគេ។

ជាការពិត ប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍តិចតួច ត្រូវការជំនួយចាំបាច់ ដើម្បីដោះស្រាយគុណវិបត្តិផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច។ យុទ្ធសាស្រ្តរួមមួយសម្រាប់ដោះស្រាយបញ្ហាទាំងអស់ (one-size-fit-all strategy) ស្ទើរតែមិនមានប្រយោជន៍។ វិធីសាស្រ្តនេះ បានផ្តល់នូវប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែកដែលមានការរឹតត្បិត ក្នុងទម្រង់បដិប្បញ្ញត្តិ ដែលមានរយៈពេលកំណត់ និងអន្តរកាលយូរជាងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍ រួមជាមួយជំនួយបច្ចេកទេស។ វិធីសាស្រ្តនេះ ក៏មិនទទួលបានជោគជ័យក្នុងការផ្តល់នូវលំហគោលនយោបាយចាំបាច់ ក្នុងការអភិវឌ្ឍរបស់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ជាការពិត វិធានមួយចំនួនរបស់អង្គការ WTO មិនអាចសម្រេចបានតាមគោលបំណងដែលបានរំពឹងទុក។

លើសពីនេះ ប្រទេសមួយចំនួន ជាពិសេសប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍ មានទស្សនៈថា មូលដ្ឋានគ្រឹះស្នូលពីររបស់អង្គការ WTO ដូចជា ការអនុវត្តតែមួយ និងការសម្រេចចិត្តដោយឯកច្ឆ័ន្ទ បានបង្ហាញឱ្យឃើញពីឧបសគ្គក្នុងការសម្រេចឱ្យបាននូវរបៀបវារៈ នៃកិច្ចប្រជុំទីក្រុងដូហា។ សំណើមួយចំនួន បានអំពាវនាវឱ្យអនុម័តយកវិធីសាស្រ្តដែលអាចបត់បែនបានចំពោះបញ្ហាទាំងពីរនេះ។

អង្គឧទ្ធរណ៍អសកម្ម បានរារាំងនូវសិទ្ធិនិងកាតព្វកិច្ចរបស់សមាជិកក្នុងការអនុវត្តឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ដោយទាញអង្គការ WTO ឱ្យទៅរកភាពដើមរបស់ខ្លួន (កិច្ចព្រមព្រៀងទូទៅស្តីពីទំនិញនិងពន្ធគយ) និងធ្វើឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ធ្លាក់ក្នុងល្បែងភូមិសាស្រ្តនយោបាយ។ លើសពីនេះ ខណៈពេលដែល "ការកែទម្រង់របស់អង្គការ WTO" គឺជាប្រធានបទថ្មីចាប់តាំងពីឆ្នាំមុន ការធ្វើសំណើការកែទម្រង់ភាគច្រើន ហាក់ដូចជាមិនមានផលប្រយោជន៍ សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍នោះទេ។ ដោយមិនអើពើនឹងការលំបាក ដែលប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ប្រឈមមុខដោយពិចារណាអំពីឧបសគ្គគោលនយោបាយ ដែលដាក់ដោយអង្គការ WTO ហើយជំនួសមកវិញដោយជ្រើសរើសការផ្សព្វផ្សាយដទៃទៀតតម្រូវការសម្រាប់ការបញ្ចប់ឋានៈជាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ការដាក់លក្ខខណ្ឌនៃការជូនដំណឹងដ៏តឹងរ៉ឹង និងការពង្រឹងលេខាធិការដ្ឋានអង្គការ WTO សំណើនេះចង្អុលយ៉ាងច្បាស់ឆ្ពោះទៅរកការកំណត់ វិស័យអាទិភាពមិនបានត្រឹមត្រូវ។ ដូច្នេះ វាមានសារសំខាន់ណាស់សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងការកំណត់អត្តសញ្ញាណមូលដ្ឋានរួមរបស់ពួកគេ និងបង្កើតរបៀបវារៈវិជ្ជមានរបស់ពួកគេនៅអង្គការ WTO ។

<u>អនុសាសន៍</u>

- ត្រូវការវិធីសាស្រ្តប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន និងអភិវឌ្ឍន៍បន្ថែមទៀតចំពោះបញ្ហាប្រឈមធំៗនាពេល រាប់ចាប់ពីការប្រែប្រួល

អាកាសធាតុ ដល់ការទទួលយកបច្ចេកវិទ្យាឌីជីថល ហើយឥឡូវនេះ សង្វេបកម្មសេដ្ឋកិច្ចបណ្ដាលមកពីការបិទខ្ទប់អំឡុងជំងឺរាតត្បាតកូវីដ-១៩។

- ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ត្រូវដាក់ចេញនូវចក្ខុវិស័យ ឬទម្រង់នៃពហុភាគីនិយម “ការកែទម្រង់សម្រាប់ការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន” ។ ការពង្រឹងពហុភាគីនិយមគឺជាតម្រូវការបន្ទាន់។
- សំណើប្រកបដោយនវានុវត្តន៍ ដូចជាគោលការណ៍ទីក្រុងហ្សឺណែវ របស់សន្និសីទអង្គការសហប្រជាជាតិសម្រាប់ពាណិជ្ជកម្ម និងអភិវឌ្ឍន៍ ស្ដីពី កិច្ចព្រមព្រៀងបៃតងសកលថ្មី គួរតែត្រូវបានអនុវត្តដោយប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ការអភិវឌ្ឍដែលជំរុញវិធានពាណិជ្ជកម្មត្រូវតែអនុញ្ញាតឱ្យមានលំហគោលនយោបាយ ដើម្បីអនុវត្តគោលនយោបាយឧស្សាហកម្ម និងត្រូវបានធ្វើព្យាសកម្ម ដើម្បីអនុញ្ញាតឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ កសាងភាពខ្លាំងពាណិជ្ជកម្មថ្មី។ គោលការណ៍ទីក្រុងហ្សឺណែវ ចែងថា វិធានសកលគួរតែត្រូវបានធ្វើព្យាសកម្ម ឆ្ពោះទៅរកគោលដៅរួមនៃស្ថិរភាពសេដ្ឋកិច្ចសង្គម វិបុលភាពរួមគ្នា និងចីរភាពបរិស្ថាន។ លើសពីនេះ គោលការណ៍នេះក៏បញ្ជាក់ផងដែរថា ប្រជាជាតិនានាត្រូវដោះស្រាយបញ្ហារួមគ្នា ស្របតាមការទទួលខុសត្រូវរៀងៗខ្លួនក្នុងការបង្កើតប្រព័ន្ធពាណិជ្ជកម្មពហុភាគី ដើម្បីលើកកម្ពស់និងការពារផលប្រយោជន៍រួមជាសកល។ គោលការណ៍ទាំងនេះក៏ទទួលស្គាល់នូវសិទ្ធិរបស់ប្រជាជាតិនានា ក្នុងលំហគោលនយោបាយ ដើម្បីបន្តយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ។
- ការធ្វើសេចក្ដីសម្រេចដោយឯកច្ឆ័ន្ទ គឺជាលក្ខណៈពិសេសមួយរបស់អង្គការ WTO។ ការបោះបង់ចោលលក្ខណៈពិសេសនេះដោយជ្រើសរើសយកវិធីសាស្ត្រផ្សេង(Variable Geometry Model) នឹងធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ផលប្រយោជន៍របស់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ហើយគួរតែត្រូវបានចៀសវាង។ ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ គួរតែប្រមូលផ្ដុំការគាំទ្ររបស់ពួកគេចំពោះការសម្រេចចិត្តជាឯកច្ឆ័ន្ទនេះ។

ខ. ការកែទម្រង់អង្គការ WTO

ខណៈពេលដែលបញ្ហាកែទម្រង់អង្គការ WTO ត្រូវបានគិតគូជាបណ្ដើរៗ មានសំណើផ្លូវការតិចតួចប៉ុណ្ណោះដែលបានស្នើទៅអង្គការ WTO។ សំណើជាច្រើនស្ដីពីការកែទម្រង់ត្រូវបានធ្វើឡើងនៅខាងក្រៅអង្គការ WTO។ សំណើដែលដឹកនាំដោយប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍អាចមានផលបច្ច័យយ៉ាងទូលំទូលាយចំពោះលំហគោលនយោបាយ សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ជាឧទាហរណ៍ សហភាពអឺរ៉ុបបានរៀបចំឯកសារទស្សនទាន ស្ដីពីទំនើបភាវូបនីយកម្មរបស់អង្គការ WTO[1] (EU Concept Paper) ដែលមានសំណើបី៖ ទីមួយ ការធ្វើបច្ចុប្បន្នភាពសៀវភៅវិធានស្ដីពីពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិ ដើម្បីឱ្យស្របតាមសេដ្ឋកិច្ចសកលនាពេលបច្ចុប្បន្ន។ ទីពីរ ការពង្រឹងតួនាទីតាមដានរបស់អង្គការ WTO; និងទីបី ការពុះពារភាពជាប់គាំងនៅក្នុងយន្តការដោះស្រាយវិវាទ របស់អង្គការ WTO។ ផ្នែកជាក់លាក់មួយចំនួនក្នុងសំណើរបស់ EU ត្រូវបានផ្ដល់ជូនខាងក្រោម៖

- ការបង្កើតវិធានដែលកម្រិតតួនាទី តាមរយៈការគ្រប់គ្រងការបង្ខូចទ្រង់ទ្រាយទីផ្សារ ដែលបង្កឡើងដោយសហគ្រាសគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋ (SOEs); ការគ្រប់គ្រងប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពលើការឧបត្ថម្ភធន ដែលបង្ខូចទ្រង់ទ្រាយពាណិជ្ជកម្មច្រើនបំផុត ដូចជាការឧបត្ថម្ភធនដល់សហគ្រាស ដែលផលិតលើសតម្រូវការ; ការធានាគ្មានកំណត់ ការឧបត្ថម្ភធនដែលផ្ដល់ទៅឱ្យសហគ្រាសដែលជិតក្ស័យធនឬកំពុងមានវិបត្តិ ដោយគ្មានផែនការរៀបចំរចនាសម្ព័ន្ធឡើងវិញដែលអាចទុកចិត្តបាន ឬការកំណត់តម្លៃពីរផ្សេងគ្នា។
- ការបង្កើតវិធានថ្មីដើម្បីដោះស្រាយរបាំងវិនិយោគបរទេស និងការផ្ទេរបច្ចេកវិទ្យាដោយបង្ខំ និងបង្កើតសណ្ដាប់ធ្នាប់គ្របដណ្ដប់លើពាណិជ្ជកម្មឌីជីថល។
- សំណើសម្រាប់វិធីសាស្ត្រថ្មី ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាអភិវឌ្ឍន៍៖ សមាជិកគួរតែត្រូវបានលើកទឹកចិត្តយ៉ាងសកម្មឱ្យ “ចាកចេញពី” ឬមិនចូលរួមក្នុងប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដាច់ដោយឡែក មិនថាការយល់ព្រមនៅកម្រិតដូចគ្នា ឬយល់ព្រមដោយកិច្ចព្រមព្រៀង។
- ពង្រឹងតួនាទីរបស់លេខាធិការដ្ឋានអង្គការ WTO។

ស្រដៀងគ្នានេះដែរ សេចក្ដីថ្លែងការណ៍រួមមួយត្រូវបានចេញផ្សាយបន្ទាប់ពីកិច្ចប្រជុំត្រីភាគី នៃរដ្ឋមន្ត្រីពាណិជ្ជកម្មអាម៉េរិក ជប៉ុន និងសហភាពអឺរ៉ុបដែលបានធ្វើឡើងកាលពីថ្ងៃទី ២៥ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៨ នៅទីក្រុងញូវយ៉ក (គំនិតផ្ដួចផ្ដើមត្រីភាគី)[2] ដែលមានគោលបំណងចរចាវិធានថ្មីលើការឧបត្ថម្ភធនឧស្សាហកម្ម និងសហគ្រាសគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋ ដើម្បីដោះស្រាយការអនុវត្តការឧបត្ថម្ភធនដែលប៉ះពាល់ទីផ្សារ។ ប្រទេសកាណាដាក៏បានដាក់ឯកសារ[3] ជាផ្លូវការទៅអង្គការ WTO ដែលមានចំណងជើងថា “ការពង្រឹង និងធ្វើទំនើបកម្មអង្គការ WTO៖ ឯកសារពិភាក្សា”។ ឯកសារនេះសង្កត់ធ្ងន់ថាត្រូវតែចាត់វិធានការ ដើម្បីកែលម្អសេចក្ដីជូនដំណឹងរបស់សមាជិក។ សេចក្ដីជូនដំណឹងឆ្លើយតបពីសមាជិកផ្សេងទៀត និងការប្រមូលព័ត៌មានឯករាជ្យដោយលេខាធិការដ្ឋានអាច

[1] Concept Paper on WTO Modernisation, European Commission, 18 September 2018, Available at: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/september/tradoc_157331.pdf

[2] Available at https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/september/joint-statement-trilateral

[3] JOB/GC/201, dated 24 September 2018.

បំពេញចន្លោះប្រហោងដែលនៅសល់។ បន្ថែមលើនេះ ឯកសារនេះក៏ចែងថា វាជាការចាំបាច់ក្នុងការធ្វើទំនើបកម្មវិធានសម្រាប់សេដ្ឋកិច្ចទំនើប និងដោះស្រាយវិមាត្រសង្គម នៃសកលភាវូបនីយកម្ម ដូចជាពាណិជ្ជកម្មឌីជីថល ពាណិជ្ជកម្មប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ការអភិវឌ្ឍប្រកបដោយចីរភាព មីក្រូសហគ្រាស សហគ្រាសធុនតូចនិងមធ្យម ការវិនិយោគនិងបទប្បញ្ញត្តិក្នុងស្រុក។

ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ខ្លះ ក៏បានដាក់សំណើមួយចំនួនពាក់ព័ន្ធនឹងការកែទម្រង់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកផងដែរ។ សំណើមួយរបស់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ទាំងនោះ[4] បានសង្កត់ធ្ងន់លើការប្រកាន់ខ្ជាប់នូវគោលការណ៍ជាមូលដ្ឋាននៃកិច្ចព្រមព្រៀង Marrakesh ដូចជាមុខងារពហុភាគីរបស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក ការសម្រេចចិត្តដោយឯកច្ឆ័ន្ទ ការដោះស្រាយបញ្ហាដោយពេញចិត្តក្រោមអាណត្តិដូហា ការការពារកង្វល់ពីការអភិវឌ្ឍ និងការដោះស្រាយបញ្ហាសមត្ថភាពធនធានមនុស្សនិងស្ថាប័ន ប្រកបដោយតម្លាភាព និងប្រសិទ្ធភាព។ សំណើមួយទៀតបានគូសបញ្ជាក់ពីគម្លាតអភិវឌ្ឍន៍ និងបន្តពាក់ព័ន្ធនឹងប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេស និងដោយឡែកសម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ក្រុមប្រទេសអាហ្វ្រិក បានបង្ហាញពីបញ្ហាជាយូរអង្វែងដែលមានសារសំខាន់សម្រាប់អាហ្វ្រិក។ បញ្ហាទាំងនេះរួមមាន ការកាត់បន្ថយការគាំទ្រក្នុងស្រុកដែលបង្ខូចទីផ្សារក្នុងវិស័យកសិកម្ម ការកាត់បន្ថយឧបត្ថម្ភធនលើដំណាំកប្បាស យន្តការការពារពិសេស បញ្ហាប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក ការអនុវត្តនៃអាណត្តិដូហា និងគំនិតផ្តួចផ្តើមជំនួយពាណិជ្ជកម្ម។

ជាក់ស្តែង យោងតាមបទប្បញ្ញត្តិនៃប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក ក្នុងព្រមព្រៀងទូទៅស្តីពីពន្ធគយ និងពាណិជ្ជកម្ម GATT/WTO គេអាចកត់សម្គាល់បានថាបទបញ្ញត្តិទាំងនេះ មានសារសំខាន់សម្រាប់ការសម្រេចនូវគោលដៅមួយចំនួន នៃប្រព័ន្ធពាណិជ្ជកម្មពហុភាគី។ បទប្បញ្ញត្តិនៃប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក អាចត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីជាផ្នែកមួយ នៃកិច្ចប្រឹងប្រែងជាវិជ្ជមានក្នុងការធានាថាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ដែលរួមទាំងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍តិចតួច ទទួលបាននូវចំណែក នៃកំណើនពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិស្របតាមតម្រូវការនៃការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេសទាំងនោះ។ ជារួម បទប្បញ្ញត្តិនៃប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក គឺជាការបង្ហាញនូវសកម្មភាពរួមគ្នាដោយភាគី នៃកិច្ចព្រមព្រៀងទូទៅស្តីពីពន្ធគយ និងពាណិជ្ជកម្ម GATT និងសមាជិកអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក ដើម្បីបន្តការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ចនៃប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ សមាជិកអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកមួយចំនួន ពិសេសសមាជិកដែលជាប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍បានលើកឡើងថា ការចេញសេចក្តីថ្លែងការណ៍ដោយឯកឯងពីប្រទេសមួយចំនួនក្នុងការទទួលបានសិទ្ធិសម្រាប់ប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេស និងដោយឡែក ប្រទេសនោះត្រូវទទួលខុសត្រូវសម្រាប់ការជាប់គាំងក្នុងកិច្ចប្រជុំដូហា។

<u>អនុសាសន៍</u>

(១) សំណើកែទម្រង់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក *(WT/GC/W/778)*

- វាជាការចាំបាច់សម្រាប់សមាជិកដែលជាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីតវ៉ាពីការកែទម្រង់ដែលមិនស្មើភាព ធ្វើឡើងដោយប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍។ សំណើដែលលើកឡើងដោយប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍អាចនឹងមិនសមស្រប ដែលប្រឆាំងនឹងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងប្រព័ន្ធផ្អែកលើមូលដ្ឋានច្បាប់ បង្កការខាតបង់ប្រយោជន៍ដល់ប្រទេសកំពុងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍លើប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក និងផ្លាស់ប្តូរយុទ្ធសាស្ត្ររបស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកស្របតាមប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍ទាំងនោះ។ ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ត្រូវតែកំណត់ឡើងវិញនូវការកែទម្រង់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក និងលើកកម្ពស់ការអភិវឌ្ឍពិតប្រាកដ និងការកែទម្រង់ប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន។
- សំណើកែទម្រង់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក របស់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ (WT/GC/W/778) គួរតែត្រូវបានធ្វើបច្ចុប្បន្នភាព ដើម្បីសង្កត់ធ្ងន់ពីសារសំខាន់នៃការដោះស្រាយបញ្ហាលើភាពមិនស្មើគ្នា ក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក និងបញ្ហាជាយូរអង្វែង។ ប៉ុន្តែ ក៏គួរតែបង្កើតនូវទស្សនៈវិស័យថ្មីមួយ ជាពិសេសទាក់នឹងជំងឺរាតត្បាតកូវីដ១៩។ ដូចអ្វីដែលប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍បានស្នើ សម្រាប់បង្កើតនូវលំហគោលនយោបាយសម្រាប់ពួកគេ។ ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ក៏គួរតែព្យាយាមស្នើនូវអ្វីដែលជួយដល់ការអភិវឌ្ឍជាចាំបាច់សម្រាប់ប្រជាជាតិរបស់ខ្លួន។

(២) ប្រកចូលទីផ្សារ៖ ការកំណត់ឡើងវិញនូវពន្ធ និងរបាំងមិនមែនពន្ធគយ

- ការអនុវត្តអត្រាពន្ធមូលដ្ឋានលើគ្រប់សមាជិកទាំងអស់ គឺជារឿងមួយដែលមិនត្រឹមតែមិនគោរពដល់ការចរចាកន្លងមក និងគិតគូរពីកម្រិតខុសគ្នា នៃការអភិវឌ្ឍក្នុងចំណោមសមាជិកទាំងអស់នោះទេ តែក៏ផ្ទុយពីគោលការណ៍បដិការមិនពេញលេញ (less-than-full-reciprocity) ដែលបានបញ្ចូលក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកផងដែរ។
- របាំងមិនមែនពន្ធគយ បានបិទទីផ្សារសម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ក្នុងរយៈពេល២៥ ឆ្នាំចុងក្រោយនេះ អត្ថប្រយោជន៍ពីពន្ធ ដែលបានផ្តល់ឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍មិនបានធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវប្រកចូលទីផ្សារនោះទេ។ ដូច្នេះ សំណើជាក់លាក់មួយពិតជាចាំបាច់ណាស់សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាទាំងនេះ។

[4] WT/GC/W/778.

(៣) ប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក

- ការប្តេជ្ញាចិត្ត ដោយផ្អែកលើគោលការណ៍បដិការពេញលេញ (full reciprocity) នឹងរារាំងសមត្ថភាពប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងការផ្លាស់ប្តូររចនាសម្ព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ច។ ដូចនេះ ប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក គួរត្រូវបានរក្សា និងគាំទ្រការចរចាទាំងបច្ចុប្បន្ន និងអនាគតក្នុងអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក។ នេះគឺជាសិទ្ធស្របច្បាប់របស់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ដោយមិនគិតពីកម្រិតនៃការអភិវឌ្ឍន៍ កំហិតសមត្ថភាពនិងការអភិវឌ្ឍមិនស្មើភាព គឺជាលក្ខណៈរួមនៃសមាជិកដែលជាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ ដូចនេះ ប្រទេសទាំងនេះត្រូវបានផ្តល់សិទ្ធិដើម្បីទទួលបានប្រយោជន៍ពីប្រព្រឹត្តកម្មពិសេស និងដោយឡែក ដែលផ្តល់ដោយច្បាប់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក។
- ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ត្រូវតែស្នើនូវរបៀបវារៈជាវិជ្ជមាន។ សំណើប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេស និងដោយឡែកមួយរបស់ក្រុមប្រទេស G-៩០ បានបង្ហាញពីរបៀប ដែលប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែកអាចត្រូវបានបង្កើតឡើងប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព និងអាចអនុវត្តបានស្របតាមមាត្រា៤៤ នៃសេចក្តីថ្លែងការណ៍ថ្នាក់រដ្ឋមន្ត្រីនៅទីក្រុងដូហា។ សំណើទាំងនេះនឹងធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវសុខភាពសាធារណៈ លំហគោលនយោបាយដែលចាំបាច់សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីពន្លឿនឧស្សាហូបនីយកម្ម បញ្ហាជញ្ជីងទូទាត់ (BOP) ជំនួយជាទឹកប្រាក់ក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងទូទៅស្តីពីពន្ធគយនិងពាណិជ្ជកម្ម GATT និងការផ្ទេរបច្ចេកវិទ្យារួមទាំង សេដ្ឋកិច្ចឌីជីថលប្រកបដោយបរិយាបន្ន និងការកម្រិតអំពីតួនាទី។
- សំណើនេះក៏គួរតែធ្វើឡើង ដើម្បីស្នើឱ្យប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍បោះបង់នូវប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែករបស់ខ្លួន។ កិច្ចព្រមព្រៀងលើវិស័យកសិកម្មមានសិទ្ធិពិសេសមួយចំនួនដែលផ្តល់ប្រយោជន៍ភាគច្រើនដល់ប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍ទាំងនោះ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ កិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីឧបត្ថម្ភធន និងវិធានការតបត បានកំណត់នូវឥណទាននាំចេញមួយ ដែលត្រូវបានផ្តល់ឱ្យដោយអនុលោមតាមកិច្ចព្រមព្រៀងឥណទាននាំចេញរបស់ក្រុមប្រទេស OECD ដែលមិនត្រូវបានចាត់ទុកជាការឧបត្ថម្ភធនហាមឃាត់។ កិច្ចពិភាក្សាណាមួយស្តីពីប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក តម្រូវឱ្យប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍បោះបង់នូវសិទ្ធិពិសេសនេះ។

(៤) តម្លាភាព

- ដំណើរឆ្ពោះទៅមុខទៅរកអនុលោមតាមកាតព្វកិច្ចតម្លាភាព គឺជារឿងទីមួយ ហើយការស្វែងយល់ពីមូលហេតុនៃការអនុលោមមិនបានល្អ ឬមិនអនុលោម និងរបៀបដែលអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកជួយដោះស្រាយនូវបញ្ហានេះគឺជារឿងទីពីរ។ ត្រឹមតែស្នើឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ស្វែងរកជំនួយពីអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោកគឺមិនគ្រប់គ្រាន់នោះទេ ខណៈមានបញ្ហាផ្ទៃក្នុងជាច្រើនដូចជា រដ្ឋបាលមានកម្រិតតូច ការផ្លាស់ប្តូរបុគ្គលិកជាញឹកញាប់ និងបញ្ហាដទៃទៀត។ ការមានវិធីសាស្ត្ររួមគ្នាមួយគឺជារឿងចាំបាច់ ដើម្បីយល់ពីបញ្ហាជាមូលដ្ឋាននៃប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ទាំងនោះ និងធានានូវតម្លាភាព។
- កត្តាតម្លាភាពមិនគួរកំណត់ត្រឹមតែជាការជូនដំណឹងនោះទេ គួរតែអនុវត្តលើគ្រប់ដំណើរការទាំងអស់ របស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក រួមទាំងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្តអំឡុងកិច្ចប្រជុំថ្នាក់រដ្ឋមន្ត្រី និងដំណើរការមុនកិច្ចប្រជុំនៅហ្សឺណែវ។

(៥) ការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក

- គំនិតផ្តួចផ្តើមធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនូវការប្រព្រឹត្តិទៅ របស់អង្គការ WTO មិនគួរធ្វើឱ្យការចូលរួមរបស់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍មានការពិបាកដោយអចេតនាទេ ។
- អព្យាក្រឹតភាពនៃលេខាធិការដ្ឋានរបស់អង្គការ WTO មិនគួរត្រូវបានប៉ះពាល់នោះទេ។ លើសពីនេះទៀត ការិយាធិបតេយ្យមានស្មុគស្មាញរួចទៅហើយ ដែលមិនគួរត្រូវបានបង្កើតបន្ថែមទៀតពីលើអ្វីដែលមានស្រាប់ទេ។

(៦) ស្ថានភាពលក្ខខណ្ឌទីផ្សារ និងការឧបត្ថម្ភធនឧស្សាហកម្ម

- តម្រូវការភ្លាមៗ សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍មិនមែនត្រឹមតែជាជំហរការពារទប់ទល់ទេ ប៉ុន្តែជាជំហរទាមទារឱ្យបាននូវការឧបត្ថម្ភធនដល់វិស័យឧស្សាហកម្ម ជាពិសេសអំឡុងពេលដែលមានជំងឺរាតត្បាត ។
- វិធាននៃការឧបត្ថម្ភធន ដែលមានស្រាប់របស់អង្គការ WTO គឺបំផ្លាញយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់លំហគោលនយោបាយ សម្រាប់ការអភិវឌ្ឍប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ដូចនេះប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍គួរតែអំពាវនាវ ឱ្យមានការបន្ធូរបន្ថយវិធានការប្រឆាំងឧបត្ថម្ភធន និងវិធានការតបត មិនមែនការរឹតបន្តឹងវិធានការប្រឆាំងឧបត្ថម្ភធន និងវិធានការតបត ថែមទៀតនោះទេ។ របៀបវារៈនៃការកែទម្រង់អង្គការ WTO គួរតែបង្កើតឡើងដោយប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ និងគួរតែបញ្ចូលនូវការបន្ធូរបន្ថយវិធានការប្រឆាំងឧបត្ថម្ភធន និងវិធានការតបត ដោយផ្តោតលើប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេស និងដោយឡែក។ វាជារឿងសំខាន់ណាស់ ពីព្រោះប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍មិនមានធនធានហិរញ្ញវត្ថុ ឬក៏ការលើកលែងសារពើពន្ធគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីផ្តល់ការឧបត្ថម្ភធនដូចអ្វីដែលប្រទេសអភិឌ្ឍន៍ កំពុងបានឧបត្ថម្ភធនដល់ក្រុមហ៊ុនបច្ចេកវិទ្យាធំៗរបស់ខ្លួននោះទេ។ ក្នុងយុគសម័យសេដ្ឋកិច្ចឌីជីថលនេះ ក្រុមហ៊ុនបច្ចេកវិទ្យាធំៗ បានទទួលនូវអត្ថប្រយោជន៍មួយជំហានមុនរួចទៅហើយ ដែលនាំឱ្យមានការរីកចម្រើនផ្នែកឌីជីថល។

គ. វិបត្តិអង្គឧទ្ធរណ៍

បញ្ហាចម្បងមួយ ដែលអង្គការ WTO កំពុងប្រឈមគឺការដួលរលំនៃអង្គឧទ្ធរណ៍។ ករណីនេះ ក៏ជាផ្នែកមួយស្ថិតក្នុងសំណើនៃការកែទម្រង់របស់អង្គការ WTO ផងដែរ សំណើខ្លះត្រូវបានស្នើឡើងឱ្យមានការផ្លាស់ប្តូរស្ថាប័ននេះ។ ខណៈសំណើរបស់សហភាពអឺរ៉ុបស្តីពីការរៀបចំមជ្ឈត្តកម្មឧទ្ធរណ៍ពហុភាគីបណ្តោះអាសន្ន(MPIA) ដែលផ្តល់នូវការរៀបចំស្ថាប័នបណ្តោះអាសន្នសម្រាប់វិបត្តិអង្គឧទ្ធរណ៍ ហើយក៏មានសំណើផ្សេងទៀតដូចជា តួនាទីរបស់លេខាធិការដ្ឋាន ការអនុវត្តតែមួយដូចគ្នា (single undertaking) និងប្រធានបទជាច្រើនទៀត។ សំណើទាំងនេះគួរតែត្រូវបានពិភាក្សាយ៉ាងលម្អិត។

សំណើស្តីពី ការរៀបចំមជ្ឈត្តកម្មឧទ្ធរណ៍ពហុភាគីបណ្តោះអាសន្នរបស់សហភាពអឺរ៉ុបនេះ ដែលអនុលោមតាមមាត្រា ២៥ នៃការយល់ដឹងអំពីវិធាន និងនីតិវិធីគ្រប់គ្រងការដោះស្រាយវិវាទ គឺដើម្បីផ្តល់សិទ្ធិក្នុងការដោះស្រាយបណ្តោះអាសន្ន រហូតដល់ការបញ្ចប់ការជាប់គាំងក្នុងការតែងតាំងសមាជិកអង្គឧទ្ធរណ៍។ យោងតាមតាមអណត្តិរបស់មជ្ឈត្តកម្មឧទ្ធរណ៍ពហុភាគីបណ្តោះអាសន្ន (MPIA) ភាគីនឹងចុះកិច្ចព្រមព្រៀងមជ្ឈត្តកម្មបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ សម្រាប់ដោះស្រាយជម្លោះរៀងៗខ្លួន ហើយអង្គជំនុំជម្រះក្តីនឹងត្រូវព្យួរក្រោមមាត្រា ១២.១២ នៃអង្គភាពដោះស្រាយវិវាទ មុនពេលប្រកាសសាលក្រមចុងក្រោយ។ អង្គឧទ្ធរណ៍នេះទាមទារឱ្យអនុវត្តន៍ និងនីតិវិធីនៃមាត្រា ១៧ នៃអង្គភាពដោះស្រាយវិវាទឱ្យដូចនឹងអង្គឧទ្ធរណ៍អចិន្ត្រៃយ៍តាមតែអាចធ្វើបាន។ គិតត្រឹមខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២០ សមាជិក WTO ២៤ប្រទេស បានគាំទ្រចំពោះសំណើ និងនៅតែបើកចំហសម្រាប់ទទួលសមាជិកភាពជទៃផ្សេងទៀត។ ទោះជាយ៉ាងណា មន្ទិលសង្ស័យពាក់ព័ន្ធនឹងការថយចុះនៃតួនាទី នៃអង្គភាពដោះស្រាយវិវាទ (DSB) នៅក្នុងដំណើរការដោះស្រាយវិវាទនៅតែមាន ការផ្តល់ថវិកានិងការគាំទ្រពីលេខាធិការដ្ឋាន និងស្ថានភាពនៃមជ្ឈត្តកម្មឧទ្ធរណ៍ដែលមិនបានអនុម័ត និងរបាយការណ៍នៃអង្គជំនុំជម្រះក្តីដែលត្រូវបានព្យួរ និងការអនុលោមតាមច្បាប់របស់ពួកគេ។

អនុសាសន៍

- សមាជិក គួរតែជានាការរក្សាប្រព័ន្ធដោះស្រាយវិវាទពីរថ្នាក់ (two-tier) នៃយន្តការដោះស្រាយវិវាទរបស់អង្គការ WTO ដោយជំនួសយន្តការអង្គជំនុំជម្រះឧទ្ធរណ៍ ដែលមាននាពេលបច្ចុប្បន្ន ជាមួយនឹងយន្តការដោះស្រាយវិវាទក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងទូទៅស្តីពីពន្ធគយ និងពាណិជ្ជកម្ម GATT នឹងធ្វើឱ្យខូចដល់វឌ្ឍនភាព ដែលធ្វើឡើងដោយប្រទេសនានាក្នុងអំឡុងពេលចរចាកិច្ចប្រជុំអ៊ុយរ៉ាហ្គាយ។
- សមាជិកប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ គួរតែបន្តកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់ពួកគេសម្រាប់ការរស់ឡើងវិញ នៃស្ថាប័នបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍។ យន្តការមជ្ឈត្តកម្មឧទ្ធរណ៍បណ្តោះអាសន្នពហុភាគី (MPIA) មានចំណុចខ្វះខាតជាច្រើន និងកាត់បន្ថយការគ្រប់គ្រងសមាជិកលើដំណើរការដោះស្រាយវិវាទ។ ដូច្នេះហើយ វាមិនមែនជាដំណោះស្រាយរយៈពេលវែង ដែលអាចទុកចិត្តបានសម្រាប់វិបត្តិបច្ចុប្បន្ននោះទេ។

ឃ. ការឧបត្ថម្ភធនលើវិស័យជលផល

ការចរចាលើការឧបត្ថម្ភធនលើវិស័យជលផល នាពេលបច្ចុប្បន្នកំពុងដំណើរការនៅអង្គការ WTO។ ជាមួយនឹងធាតុសំខាន់ៗមួយចំនួនរួមទាំងប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែក ដែលនៅតែស្ថិតក្រោមការពិចារណា។ វាមានសារសំខាន់ក្នុងការធានាថាលទ្ធផលចុងក្រោយប្រកបដោយគុណភាព ។

អនុសាសន៍

- តម្រូវឱ្យមានការចរចា ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាដែលជាប់ទាក់ទងនឹងការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតរបស់ប្រជានេសាទ ជាពិសេសការនេសាទខ្នាតតូច។
- តម្រូវឱ្យមានការចរចារ អំពីវិធានប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាពសម្រាប់របៀបនៃការឧបត្ថម្ភធន ដែលត្រូវបានផ្តល់សម្រាប់ឧស្សាហកម្មនេសាទ។
- ចាំបាច់ត្រូវរក្សាលំហគោលនយោបាយ ដើម្បីអភិវឌ្ឍសមត្ថភាពនាពេលអនាគត។

ង. វិស័យកសិកម្ម

គោលបំណងរួម នៃការចរចាលើវិស័យកសិកម្មក្នុងអំឡុងពេលកិច្ចប្រជុំអ៊ុយរ៉ាហ្គាយ គឺផ្តោះទៅរកប្រព័ន្ធពាណិជ្ជកម្មដែលផ្តោតលើប្រព័ន្ធទីផ្សារស្មើភាពលើវិស័យកសិកម្ម។ ខណៈពេលនេះ កិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីកសិកម្មត្រូវបានទទួលស្គាល់ថាបានទទួលបរាជ័យ ព្រោះតែភាពមិនស៊ីមេទ្រី និងអតុល្យភាពជាច្រើន ដែលបាននិងកំពុងធ្វើឱ្យខូចប្រយោជន៍ដល់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ជាច្រើនទៀត។ អតុល្យភាពទាំងនេះប៉ះពាល់ដល់សសរស្តម្ភទាំងបី - ប្រកចូលទីផ្សារ ការគាំទ្រក្នុងស្រុក និងការប្រកួតប្រជែងលើការនាំចេញ។ កត្តាគំរាមកំហែងរួមដែលពាក់ព័ន្ធគឺ៖ ប្រទេសទាំងឡាយណាដែលបង្ខូចទ្រង់ទ្រាយទីផ្សារតាមរយៈការដាក់អត្រាពន្ធគយខ្ពស់ ភាពសម្បូរបែបនៃរបាំងមិនមែនពន្ធគយ និងការឧបត្ថម្ភធនខ្ពស់ ការធានាបាននូវសិទ្ធិក្នុងការបង្ខូចទីផ្សារតាមរយៈការដាក់ពន្ធ និងការឧបត្ថម្ភធន។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រទេសដែលមិនដាក់របាំងមិនមែនពន្ធ ឬដាក់របាំងពន្ធតិចតួច និងការផ្តល់នូវការឧបត្ថម្ភធនទាប បានបាត់បង់សិទ្ធិការពារវិស័យកសិកម្មរបស់ពួកគេ។

អនុសាសន៍

- ភាពមិនស៊ីចង្វាក់គ្នា និងអតុល្យភាពនៅក្នុងពាណិជ្ជកម្មកសិកម្មគួរតែត្រូវបានដោះស្រាយ ហើយការលុបបំបាត់នៃវិធានការរួមនៃការគាំទ្រការបង្ខូចទ្រង់ទ្រាយពាណិជ្ជកម្ម គួរតែជាអាទិភាព

ចម្បង។ នេះក៏នឹងជួយដោះស្រាយការប្រែប្រួលអាកាសធាតុផងដែរ។

- ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ គួរតែផ្តល់អទិភាពលើការគាំទ្រក្នុងស្រុកជាមុន រួមមាន៖ កប្បាស ការកាន់កាប់សន្និធិ សម្រាប់សន្តិសុខស្បៀងសាធារណៈ និងយន្តការការពារពិសេស។
- ការចរចាគួរតែផ្តោតសំខាន់លើយន្តការការពារពិសេស ព្រមទាំងសាមញ្ញកម្មពន្ធគយ ពន្ធគយខ្ពស់ចំពោះទំនិញរសើប (Tariff Peak) និងការដំឡើងពន្ធចំពោះផលិតផលពាក់កណ្តាលសម្រេច និងសម្រេចច្រើនជាងវត្ថុធាតុដើម ដើម្បីការពារឧស្សាហកម្មផលិតក្នុងស្រុករបស់ពួកគេ (tariff escalations) ។
- កប្បាស អាចជាទំនិញសម្រាប់ដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងសន្និសីទថ្នាក់រដ្ឋមន្ត្រីទី១២ ដើម្បីធ្វើការចរចាសម្រេចឱ្យបាន ។
- គោលបំណង នៃដំណោះស្រាយអចិន្ត្រៃយ៍ចំពោះការកាន់កាប់សន្និធិសម្រាប់សន្តិសុខស្បៀងសាធារណៈ នឹងត្រូវធ្វើការចរចាសម្រេចជាបន្ទាន់។
- ឥណទាននាំចេញមានផលប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំង ហើយចាំបាច់ត្រូវតែធ្វើឱ្យមានរបៀបរៀបរយ។ ឥណទាននាំចេញនៅក្នុងកំណែទម្រង់សេចក្តីព្រាង សម្រាប់ទំនិញកសិកម្ម (TN/AG/W/4/Rev.4) ដែលត្រូវតាមដាន និងអនុវត្តបានលឿន ដូចជាការឧបត្ថម្ភធននាំចេញ ដែលត្រូវបានជ្រើសរើសដើម្បីអនុវត្ត ។
- របៀបរៀបរយជំនួយស្បៀងក៏ត្រូវយល់ព្រមផងដែរ លើការប្រើប្រាស់ទម្រង់បែបបទសេចក្តីព្រាង ដែលបានកែសម្រួលសម្រាប់កសិកម្ម (TN/AG/W/4/Rev.4) ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានសម្រាប់ការចរចាបន្ថែម។
- ទិន្នន័យ ដែលត្រូវបំពេញសម្រាប់កូតាអត្រាពន្ធគឺទាបណាស់នៅក្នុងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍មួយចំនួន ហើយចាំបាច់ត្រូវមានការដោះស្រាយ។ នេះគឺដោយសារប្រព័ន្ធអាជ្ញាប័ណ្ណមិនមានតម្លាភាពដែលត្រូវបានប្រើ ដើម្បីទប់ស្កាត់ការនាំចូល ។
- តម្រូវការនៃការពិភាក្សាអំពីវិធានការអនាម័យ និងភូតគាមអនាម័យ ត្រូវបានប្រើប្រាស់ខុសសម្រាប់ជារបាំងមិនមែនពន្ធ ហើយត្រូវបញ្ចូលបញ្ហានេះទៅក្នុងរបៀបវារៈនៃការចរចានាពេលអនាគត។

ច. គំនិតផ្តួចផ្តើមសេចក្តីថ្លែងការណ៍រួម

សមាជិកអង្គការ WTO មួយចំនួនបានចាប់ផ្តើមគំនិតផ្តួចផ្តើមសេចក្តីថ្លែងការណ៍រួម (JSI) ស្តីពីពាណិជ្ជកម្មអេឡិចត្រូនិក កិច្ចសម្រួលការវិនិយោគ បទប្បញ្ញត្តិសេវាកម្មក្នុងស្រុក ។ល។ ទាំងនេះមិនមានអាណត្តិសមាជិកភាពផ្លូវការរបស់អង្គការ WTO ទេ ហើយមានការព្រួយបារម្ភអំពីរបៀបនៃការបង្កើតច្បាប់ ដែលមានសក្តានុពលនៅក្នុងគំនិតផ្តួចផ្តើមទាំងនេះនឹងអន្តរកម្មជាមួយក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ដែលមានស្រាប់។

<u>អនុសាសន៍</u>

- គំនិតផ្តួចផ្តើមសេចក្តីថ្លែងការណ៍រួមកំពុងបង្កើតវិធានថ្មី ដែលមិនត្រូវបានពិភាក្សានៅអង្គការ WTO និងការពិភាក្សាអំពីវិធានស្របទៅនឹងរបៀបវារៈកិច្ចព្រមព្រៀងពហុភាគី។ មានការលុបចោលការពិភាក្សាចេញពីដំណើរការបើកចំហ តម្លាភាព និងដំណើរការប្រកបដោយបរិយាប័ន្ន ហើយលទ្ធផលអាចត្រូវបាននាំយកទៅអនុវត្តនៅក្នុងអង្គការ WTO នៅពេលក្រោយ។ គំនិតផ្តួចផ្តើមសេចក្តីថ្លែងការណ៍រួមកំពុងធ្វើឱ្យមានការបែកបាក់ នៃប្រព័ន្ធពាណិជ្ជកម្មពហុភាគី។ ដូច្នេះ រាល់ការសម្រេចជាផ្លូវការនៃលទ្ធផល អាចត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអនុលោមទៅតាមវិធានរបស់អង្គការ WTO ដែលមានស្រាប់តាមការកែប្រែ និងការសម្រេចចិត្តដោយឯកច្ឆន្ទ។

ឆ. លទ្ធភាពទទួលបានឱសថដែលមានតម្លៃសមរម្យ

ទិដ្ឋភាពទូទៅទាក់ទងនឹងពាណិជ្ជកម្ម និងកម្មសិទ្ធិបញ្ញារបស់អង្គការ WTO (កិច្ចព្រមព្រៀង TRIPS) មានសារសំខាន់ក្នុងការធ្វើឱ្យចុះសម្រុងគ្នានៃការការពារកម្មសិទ្ធិបញ្ញាឆ្លងដែន និងពង្រីកសិទ្ធិផ្តាច់មុខចំពោះប្រកាសនីយបត្រតក្កកម្ម ក្នុងចំណោមផលិតផលផ្សេងទៀត។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក របបកម្មសិទ្ធិបញ្ញា ជាពិសេសប្រកាសនីយបត្រតក្កកម្ម បានក្លាយជាឧបករណ៍យុទ្ធសាស្ត្រដ៏សំខាន់មួយដែលកាន់កាប់ដោយក្រុមហ៊ុនថ្នាំពេទ្យធំៗ និងក្រុមហ៊ុនមេរបស់ពួកគេដែលរកបានប្រាក់ចំណេញដ៏ច្រើន តាមរយៈការចំណាយរបស់មនុស្សរាប់ពាន់លាននាក់បានស្លាប់ក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ និងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍តិចតួច។[5] ភាពបត់បែនដែលបានដាក់បញ្ចូលក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង TRIPS ដូចជាការផ្តល់អាជ្ញាប័ណ្ណកាតព្វកិច្ច ការនាំចូលស្របគ្នា ការលើកលែងការស្រាវជ្រាវ និងការលើកលែងផ្សេងទៀតបានបង្ហាញថាមានប្រសិទ្ធភាពតិចតួចក្នុងការជួយដល់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ និងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍តិចតួច។ លើសពីនេះ ការកើនឡើងនៃបទប្បញ្ញត្តិនៃកិច្ចព្រមព្រៀង TRIPS-plus នៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មទ្វេភាគី និងតំបន់នាពេលថ្មីៗនេះ បានកាត់បន្ថយលំហគោលនយោបាយសម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ និងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍តិចតួច។ បទប្បញ្ញត្តិនៃកិច្ចព្រមព្រៀង TRIPS-plus មានផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានដោយផ្ទាល់ទៅលើលទ្ធភាពទទួលបានឱសថសំខាន់ៗ។ បទប្បញ្ញត្តិដែលតម្រូវឱ្យពន្យារ/ការកែសម្រួលរយៈពេលប្រកាសនីយបត្រតក្កកម្ម ភាពផ្តាច់មុខនៃទិន្នន័យ តំណភ្ជាប់ប្រកាសនីយបត្រតក្កកម្ម បានចាប់ផ្តើមលេចឡើងម្តងហើយ

[5] Ellen F.M. 'T Hoen, 'TRIPS Pharmaceutical Patents and Access to Essential Medicines: Seattle, Doha and Beyond' 3 (1) *Chicago Journal of International Law* (2002).

ម្តងទៀតនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរីតំបន់ និងកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរី (RTAs/FTAs) ជាហេតុផ្តល់កម្លាំងរុញច្រានដល់ក្រុមហ៊ុនឱសថធំក្នុងការពង្រីករយៈពេល និងវិសាលភាពនៃប្រកាសនីយបត្រតក្កកម្មរបស់ពួកគេ។

ក្រុមហ៊ុនឱសថធំ កំណត់តម្លៃឱសថខ្ពស់របស់ខ្លួន ដើម្បីប៉ះប៉ូវការចំណាយលើការស្រាវជ្រាវ និងការអភិវឌ្ឍ (R&D)។ ពួកគេមានទឡ្ហីករណ៍ ថាប្រាក់ចំណូលដែលទទួលបានពីការលក់ឱសថទាំងនេះជំរុញឱ្យមានការធ្វើនវានុវត្តន៍បន្ថែមទៀត។ ដូច្នេះការការពារកម្មសិទ្ធិបញ្ញា កាន់តែរឹងមាំគឺមានសារៈសំខាន់ណាស់ក្នុងកិច្ចការពារសិទ្ធិនៃអ្នកបង្កើត និងសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍវិទ្យាសាស្ត្រកាន់តែប្រសើរ។[6] ប៉ុន្តែបច្ចុប្បន្ននេះ អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលជាច្រើនបានបដិសេធនឹងការទាមទារនេះ។ ចំណុចជំទាស់នេះមានទឡ្ហីករណ៍បញ្ជាក់ថា ក្រុមហ៊ុនឱសថធំៗតែងតែរួមបញ្ចូលទាំងតម្លៃនៃការលះបង់ និងសកម្មភាពមិនមែនស្រាវជ្រាវ និងអភិវឌ្ឍន៍។ ការស្រាវជ្រាវភាគច្រើនផ្តោតទៅលើការអភិវឌ្ឍឱសថថ្មី និងបច្ចេកវិទ្យាផ្នែកសុខភាពថ្មីដែលបានផ្តល់មូលនិធិពីស្ថាប័នសាធារណៈ និងរដ្ឋាភិបាលទូទាំងពិភពលោក។ ឧស្សាហកម្មឯកជន ដែលទទួលខុសត្រូវលើការស្រាវជ្រាវ និងអភិវឌ្ឍន៍ចំណាយតិចតួចប៉ុណ្ណោះ ជារឿយៗត្រូវបានតបស្នងតាមរយៈការលើកទឹកចិត្តផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងឥណទានពន្ធ។ ក្រុមហ៊ុនទាំងនេះប្រើប្រកាសនីយបត្រតក្កកម្ម ដើម្បីធ្វើឯកជនបូនីយកម្មផលិតផលសម្រេច និងលក់ក្នុងតម្លៃខ្ពស់ចំពោះឱសថសង្គ្រោះជីវិត។ នៅប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះ ការព្រួយបារម្ភក៏បានកើនឡើងផងដែរដោយសារវិស័យឱសថមិនបានទទួល "ជោគជ័យនៃការព្យាបាលពិតប្រាកដ-របកគំហើញ" ច្រើន បើប្រៀបធៀបទៅនឹងការកើនឡើងនៃតម្លៃឱសថ។[7] ករណីសិក្សានេះគឺ៖ *Insulin in USA, Humira, Lantus, Keytruda, Vertex*, ក្នុងចំណោមករណីសិក្សាជាច្រើនទៀត.[8]

ទោះបីជាមានការព្រួយបារម្ភអំពីតម្លៃខ្ពស់នៃឱសថសំខាន់ៗ និងការការពារសម្រាប់កម្មសិទ្ធិបញ្ញាយ៉ាងតឹងរឹង ក៏បញ្ហានេះមិនបានយកចិត្តទុកដាក់លើការផ្តួចផ្តើមឱ្យបានខ្លាំង និងជាប់លាប់ ដោយប្រទេសនានានៅក្នុងអង្គការអន្តររដ្ឋាភិបាលផ្សេងៗនោះទេ។

<u>អនុសាសន៍</u>

- តម្រូវការ ឱ្យមានតម្លាភាពបន្ថែមទៀតលើការចំណាយខ្ពស់លើការស្រាវជ្រាវ និងអភិវឌ្ឍន៍របស់ក្រុមហ៊ុនឱសថធំៗ និងពិចារណាឡើងវិញអំពីភាពគោលបំណង នៃការការពារកម្មសិទ្ធិបញ្ញាក្នុងវិស័យឱសថ។
- ជម្រើស សម្រាប់អាជ្ញាប័ណ្ណកាតព្វកិច្ចក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀង TRIPS ដែលទទួលផលប៉ះពាល់ពីការរឹតត្បិតជាក់លាក់។ អាជ្ញាប័ណ្ណកាតព្វកិច្ចនេះ អាចត្រូវបានផ្តល់ជូនពីករណីមួយទៅមួយ ឬផលិតផលមួយទៅផលិតផលមួយ ដែលធ្វើឱ្យមានការលំបាកក្នុងការបង្កើតទីផ្សារ។ មានសំណើជាច្រើនដែលប្រទេសនានាគួរតែចាប់ផ្តើមសហការគ្នាដើម្បីបង្កើតវេទិកាសកល ឬតំបន់ដោយមានការសម្របសម្រួល និងផ្តល់ជូនអាជ្ញាប័ណ្ណកាតព្វកិច្ចលើផលិតផលសុខភាពជាអាទិភាព។ សំណើបែបនេះគឺមានសារសំខាន់ ជាពិសេសក្នុងអំឡុង នៃវិបត្តិសុខភាព ដែលប្រទេសនានាតម្រូវឱ្យមានផលិតផលសុខភាពច្រើន ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងកូវីដ-១៩។
- មាត្រា៣៩ នៃកិច្ចព្រមព្រៀង TRIPS ផ្តល់នូវការការពារទិន្នន័យ (បទប្បញ្ញត្តិទិន្នន័យឱសថ)។ មាត្រានេះចែងអំពី ការពារការសម្ងាត់ពាណិជ្ជកម្មផងដែរ។ ដូច្នេះត្រូវមានករណីលើកលែងជាក់លាក់សម្រាប់ការការពារទិន្នន័យ។
- សំណើបដិសេធដែលបានលើកឡើងដោយឥណ្ឌា និងអាហ្វ្រិកខាងត្បូងមានការគាំទ្រជាច្រើនរហូតមកដល់ពេលនេះ ពីស្ថាប័នផ្សេងៗជុំវិញពិភពលោក រួមមានរដ្ឋាភិបាល ក្រុមសង្គមស៊ីវិល អ្នកសិក្សា និងអង្គការសំខាន់ផ្សេងទៀត។ ការគាំទ្របន្ថែមទៀតចាំបាច់ត្រូវជំរុញឱ្យមានការរីកចម្រើនដូចគ្នា។

ជ. ការកម្រិតលើតួនាទីសម្រាប់បច្ចេកវិទ្យាដែលកំពុងអភិវឌ្ឍ

នៅអង្គការ WTO ការប៉ុនប៉ងមួយត្រូវបានគេស្វែងរកដើម្បីពិភាក្សាអំពីតួនាទីរបស់រដ្ឋ និងគោលនយោបាយដែលមិនមានទិសដៅទីផ្សារច្បាស់លាស់។ ស្របគ្នានេះដែរ ការផ្តល់យោបល់ត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីពង្រឹងវិធានអង្គការ WTO ដែលមានស្រាប់ស្តីពីការផ្តល់ឧបត្ថម្ភធនឧស្សាហកម្ម។ ទោះជា មានការខកខានក្នុងការរៀបរាប់ពីតួនាទីរបស់រដ្ឋាភិបាលនៅក្នុងប្រទេសអភិវឌ្ឍមួយចំនួន ក្នុងការបង្កើតបច្ចេកវិទ្យាថ្មី សម្របសម្រួលការផ្សព្វផ្សាយរបស់ពួកគេ និងបង្កើតទីផ្សារសម្រាប់ផលិតផលថ្មី។ ការស្រាវជ្រាវថ្មីៗនេះបានបង្ហាញថា "រដ្ឋគឺនៅពីក្រោយការអភិវឌ្ឍបច្ចេកវិទ្យាសំខាន់ៗជាច្រើន ដែលក្រោយមកត្រូវបានធ្វើសមាហរណកម្មដោយវិស័យឯកជនទៅជាគំហើញនវានុវត្តន៍"។ តួនាទីរបស់រដ្ឋនៅក្នុងប្រទេសអភិវឌ្ឍមួយចំនួន ក្នុងការដឹកនាំសេដ្ឋកិច្ចឆ្ពោះទៅរក "សេដ្ឋកិច្ចបច្ចេកវិទ្យា" រួមមានការធ្វើអន្តរាគមន៍នៅផ្នែកផ្គត់ផ្គង់ ក៏ដូចជាផ្នែកតម្រូវការផងដែរ។ ដោយសារការធ្វើអន្តរាគមន៍មិនស្មើគ្នាក្នុង

---

[6] Candice Sehoma ,'Feature Story: Secret Medicine Prices Costs Lives' Medicine Sans Frontier,16 April, 2019. See: https://msfaccess.org/secret-medicine-prices-cost-lives (last accessed on August 1, 2020).
[7] Ibid.
[8] Alfred B. Engelberg, 'A Shortfall in Innovation is the Cause of High Drug Prices', Health Affairs, 28 February 2019. See: https://www.healthaffairs.org/do/10.1377/hblog20190228.636555/full/ (last accessed on August 1, 2020).

ទីផ្សារសម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ពួកគេត្រូវតែពិភាក្សាគ្នា និងធ្វើឱ្យមានសណ្តាប់ធ្នាប់នៅអង្គការ WTO។

អនុសាសន៍

- តម្រូវឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ប្រឆាំងនឹងការពន្យារពេលបន្ថែមទៀតនៃការផ្អាកយកពន្ធគយលើឧបករណ៍បញ្ជូនចរន្តអេឡិចត្រូនិក។
- តម្រូវឱ្យមានគោលនយោបាយឧស្សាហកម្មឌីជីថល រួមមានការអភិវឌ្ឍជំនាញ ការអភិវឌ្ឍសមត្ថភាពជាតិ ការកំណត់លក្ខខណ្ឌអភិវឌ្ឍន៍ បទប្បញ្ញត្តិប្រឆាំងនឹងផលិតផលផ្តាច់មុខ និងការរំលោភបំពានទិន្នន័យ អធិបតេយ្យភាពទិន្នន័យ។
- ការផ្លាស់ប្តូរជាក់លាក់ នៃវិធានអង្គការ WTO អាចត្រូវបានណែនាំដូចខាងក្រោម៖
  - ក. ការសន្ទត់អំពីបុរេវិនិច្ឆ័យធ្ងន់ធ្ងរ ប្រសិនបើការចូលរួមចំណែកផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ក្នុងការអភិវឌ្ឍបច្ចេកវិទ្យាថ្មី លើសកម្រិតរូបិយប័ណ្ណមូលដ្ឋានក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីការផ្តល់ឧបត្ថម្ភធន និងវិធានការតបត។
  - ខ. ការផ្តល់ឧបត្ថម្ភធន ដោយប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍សម្រាប់បង្កើតបច្ចេកវិទ្យាថ្មី ការសម្របសម្រួលការផ្សព្វផ្សាយរបស់ពួកគេ និងការបង្កើតទីផ្សារសម្រាប់ផលិតផលថ្មី នឹងត្រូវបានចាត់ទុកជាករណីពិសេស នៅក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីការឧបត្ថម្ភធន និងវិធានការទប់ស្កាត់។
  - គ. ផលិតផលថ្មីផ្អែកលើការអភិវឌ្ឍបច្ចេកវិទ្យា តាមរយៈការផ្តល់មូលនិធិសាធារណៈ នឹងមិនសមស្របសម្រាប់ការពារកម្មសិទ្ធិបញ្ញាឬរយៈពេល នៃការការពារនឹងត្រូវបានកាត់បន្ថយនៅក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀង TRIPS ។
  - ឃ. ការប្តេជ្ញាចិត្តក្នុងការធ្វើពាណិជ្ជកម្មទំនិញនិងសេវា នឹងត្រូវបានកំណត់ទៅលើផលិតផល ដោយផ្អែកលើបច្ចេកវិទ្យាដែលមានស្រាប់។
  - ង. ការតបត និងភាពបញ្ច្រាស លើការលំអៀង ប្រឆាំងនឹងគោលនយោបាយធ្វើមូលដ្ឋានីយកម្ម ឧទាហរណ៍ ទិន្នន័យ
  - ច. ការពិចារណា លើការប្រមូលទិន្នន័យក្រោមក្របខ័ណ្ឌ ដែលស្រដៀងគ្នាទៅ និងអនុសញ្ញាពិពិធកម្មជីវសាស្ត្រចម្រុះ (CBD) នឹងក្របខ័ណ្ឌដោយផ្អែកលើ ABS និងការចែករំលែកស្មើភាព ក្នុងការអនុវត្តចំណេះដឹងបែបប្រពៃណី។

ឈ. ការលួចចំលងជីវសាស្ត្រ

សេចក្តីប្រកាសថ្នាក់រដ្ឋមន្ត្រីទីក្រុងដូហា ឆ្នាំ២០០១ បានផ្តល់ភារកិច្ចជូនក្រុមប្រឹក្សា TRIPS ដើម្បីពិនិត្យមើលទំនាក់ទំនងរវាង TRIPS និងអនុសញ្ញាពិពិធកម្មជីវសាស្ត្រចម្រុះ (CBD) និងការការពារចំណេះដឹងបែបប្រពៃណី និងទំនៀមទម្លាប់អ្នកស្រុក។[9] ទោះបីជាមានការជជែកពិភាក្សា និងការរៀបរាប់ដ៏គួរឱ្យកត់សម្គាល់អំពីប្រធានបទនេះជាមួយនឹងទស្សនៈជាច្រើនដែលត្រូវបានគាំទ្រក៏ដោយ ការយល់ដឹងទូទៅនៅតែជាអាថ៌កំបាំង។ TRIPS និងទំនាក់ទំនងអនុសញ្ញាពិពិធកម្មជីវសាស្ត្រចម្រុះ (CBD) មានសារសំខាន់សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ជាច្រើន ពីព្រោះវាជួយដោះស្រាយការលួចចំលងជីវសាស្ត្រ ។ វាគឺជាតម្រូវការដ៏យូរអង្វែងមួយ ដែលប្រកាសនីយបត្រតក្កកម្មមិនគួរត្រូវបានផ្តល់ឱ្យសម្រាប់ចំណេះដឹងបែបប្រពៃណី ដែលមានស្រាប់ និងប្រភពពូជសម្បូរនោះទេ។ លើសពីនេះទៀតវាក៏ត្រូវបានគេផ្តល់ការអះអាងផងដែរថា នៅពេលដែលចំណេះដឹងបែបប្រពៃណីបង្កើតជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍវិទ្យាសាស្ត្របន្ថែមទៀត ត្រូវបានគេស្វែងរក ដើម្បីផ្តល់ប្រកាសនីយបត្រតក្កកម្ម គួរតែមានយន្តការមួយ ដើម្បីជានាការអំពីការផ្តល់ព័ត៌មាន ។

អនុសាសន៍

- ចាំបាច់ត្រូវផ្តោតលើការពិនិត្យឡើងវិញនូវសំណើ TN/C/W/59 ដែលបានផ្លាស់ប្តូរនៅឆ្នាំ២០១១។ សំណើនេះក៏ពិចារណាអំពីក្របខ័ណ្ឌ ដែលបានបង្កើតឡើងនៅក្រោមពិធីសារទីក្រុងណាហ្គូយ៉ាផងដែរ។ ការគាំទ្រចំពោះសំណើនេះគួរតែត្រូវបានសិក្សាប្រមូល ដើម្បីពង្រីកនិងធ្វើកំណែប្រែ ប៉ុន្តែវាមិនគួរត្រូវបានក្លាយជាធាតុចាំបាច់ ដែលត្រូវបានដាក់សម្រាប់ការពិភាក្សានៅក្នុងក្រុមប្រឹក្សា TRIPS។
- ប្រសិនបើមានការគាំទ្រ ក្នុងចំណោមប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ លទ្ធភាព នៃការមានកិច្ចព្រមព្រៀងពហុភាគីលើបញ្ហានេះនៅក្នុងអង្គការ WTO អាចត្រូវបានពិនិត្យ។ វានឹងនាំឱ្យមានការយល់ព្រមជាឯកច្ឆ័ន្ទ ដែលជាលទ្ធផលអាចបង្កើតនិន្នាការភាពនៅ WTO និងនៅអង្គការកម្មសិទ្ធិបញ្ញាពិភពលោកផងដែរ។

៣. ការកសាងសមត្ថភាព

អំណាចរបស់ប្រទេសមួយនៅលើតុចរចា គឺជាមុខងារនៃសមត្ថភាពរបស់ប្រទេសនោះប្រើប្រាស់សម្រាប់ការនាំចូល។ បរិការណ៍នេះធ្វើឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ភាគច្រើនមានគុណវិបត្តិនៅលើតុចរចា។ ការកសាងសមត្ថភាព គឺមានសារសំខាន់សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ដើម្បីទទួលបានលទ្ធផលល្អនៅក្នុងការចរចា និងការពិភាក្សានៅអង្គការ WTO។ ខណៈដែលការបង្កើតសមត្ថភាពអាចជាផ្នែកមួយនៃយុទ្ធសាស្ត្រសម្រាប់ភាគីមួយចំនួន ដើម្បីធ្វើឱ្យប្រសើរឡើងនៃកម្លាំងចរចា ធនធានជាច្រើនអាចនឹងត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងការបង្កើត និងគាំទ្រសមត្ថភាព

[9] See also The Relationship between the TRIPS Agreement and the Convention on Biological Diversity (IP/C/W/368/Rev.1)

យូរអង្វែង។ ការពិតដ៏លំបាកមួយគឺថាការកសាងសម្ព័ន្ធភាព ពិតប្រាកដដែលតម្រូវឱ្យមានខិតខំប្រឹងប្រែងយ៉ាងខ្លាំង និងការប្រើប្រាស់ការទូត។ សម្ព័ន្ធភាពនោះត្រូវបានគេសន្មតថានឹងផ្តល់ឱ្យក្រុមនេះនូវទំនិញ និងសេវាកម្ម ការងារបច្ចេកទេស និងព័ត៌មាន។ នេះអាចជួយដោះស្រាយអសមប្បមាណនៅក្នុងព័ត៌មាន និងតំណាង។

<u>អនុសាសន៍</u>

- ការកសាងសម្ព័ន្ធភាព ក្នុងចំណោមប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ដូចដែលបានធ្វើឡើងកាលពីឆ្នាំ២០០៣ (G20, G33, NAMA 11, LDCs, SVEs, African Group, Cotton 4 និង G110)។ វាគឺជាប្រពៃណីដ៏មានមោទនភាពមួយ និងបានអនុញ្ញាតឱ្យប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍបង្កើនផលប្រយោជន៍រួមរបស់ពួកគេ និងរាំងសំណើអយុត្តិធម៌ជាច្រើនផងដែរ។ ទាំងនេះគួរតែត្រូវបានស្តារឡើងវិញ។
- កិច្ចសហប្រតិបត្តិការប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍ (ខាងត្បូង-ខាងត្បូង) អាចផ្តល់ជាមគ្គទេសក៍ដល់ការកែទម្រង់ពហុភាគីនិយមតាមរបៀប ដែលនាំមកនូវបញ្ហាប្រឈមនៃការអភិវឌ្ឍយ៉ាងពិតប្រាកដ ដែលជាមជ្ឈភាពនៃដំណើរការប្រព័ន្ធពហុភាគី ដែលយើងបានឃើញជារួមក្នុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៦០ និង ១៩៧០ ជាសណ្តាប់ធ្នាប់សេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិថ្មី (NIEO)។ ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ត្រូវការការពិភាក្សាលើសណ្តាប់ធ្នាប់សេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិថ្មី NIEO នៅថ្ងៃនេះច្រើនជាងអ្វីដែលបានធ្វើនៅក្នុងទសវត្សរ៍ទី៧០។ ប្រព្រឹត្តិកម្មពិសេសនិងដោយឡែកគឺជាផ្នែកមួយនៃការពិភាក្សាលើសណ្តាប់ធ្នាប់សេដ្ឋកិច្ចអន្តរជាតិថ្មី ។
- ចាំបាច់ត្រូវដោះស្រាយបញ្ហាទ្វេភាគី និងពង្រឹងការរួបរួមទូលំទូលាយនៅទីក្រុងហ្សឺណែវឡើងវិញ។ យន្តការស្ថាប័ន ដូចជាកិច្ចប្រជុំប្រចាំឆ្នាំថ្នាក់រដ្ឋមន្ត្រីពាណិជ្ជកម្ម នៃប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ អាចជួយប្រកាន់យកជំហររួម សម្រាប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាជាច្រើន។
- ខាងក្រោមនេះ គឺជាមេរៀនមួយចំនួនដែលដកស្រង់ចេញពីបទពិសោធន៍កន្លងមក ដែលនឹងពាក់ព័ន្ធសម្រាប់ការអនុវត្ត ការកសាងសម្ព័ន្ធភាពនាពេលអនាគតផងដែរ៖

  ក. សម្ព័ន្ធភាព ដែលទទួលបានជោគជ័យណាមួយគួរតែរក្សាគោលការណ៍ណែនាំចំនួនបីខាងក្រោម៖ ទីមួយ វិធានការជាក់លាក់គួរតែត្រូវបានអនុវត្ត ដើម្បីកសាងទំនុកចិត្តលើជាតុផ្សំនៃសម្ព័ន្ធភាព។ ទីពីរ ប្រទេសមួយចំនួននឹងត្រូវបំពេញតួនាទី ជាអ្នកដឹកនាំសម្រាប់ការផ្តល់ភាពជាអ្នកដឹកនាំប្រកបដោយបញ្ញា ដោយផ្អែកលើការស្រាវជ្រាវយ៉ាងម៉ត់ចត់។ ទីបី កំណត់នូវសំណុំនៃគោលការណ៍រួម អាទិភាព និងគោលដៅរួម ដែលប្រទេសទាំងអស់អាចចូលរួមជាមួយគ្នា និងបង្កើតរបៀបវារៈចរចាជាវិជ្ជមាន។

  ខ. ភ្ជាប់ជាមួយនឹងការជឿទុកចិត្ត គឺជាបញ្ហានៃស្ថិរភាពផ្ទៃក្នុង។ នេះប្រហែលជាហានិភ័យធំបំផុត ចំពោះសម្ព័ន្ធភាពណាមួយ ដែលប្រហែលជាធំជាងការគម្រាមកំហែងពីខាងក្រៅ។ ស្ថិរភាពនៃសម្ព័ន្ធភាពគឺអាស្រ័យលើចំនួនសមាជិក (មានទំនាក់ទំនងអវិជ្ជមាន) - សម្ព័ន្ធភាពកាន់តែធំ វាកាន់តែមានស្ថិរភាពតិច។ បញ្ហាប្រឈមជាច្រើននៃចរចា (ក៏ជាទំនាក់ទំនងអវិជ្ជមានផងដែរ); ហើយសម្ព័ន្ធភាពក៏មាននិន្នាការកាន់តែខ្លាំង ប្រសិនបើសមាជិករបស់ខ្លួនមានភាពដូចគ្នាច្រើន។ ទិដ្ឋភាពទាំងនេះគ្រាន់តែជាការចង្អុលបង្ហាញប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែប្រហែលជាត្រូវពិចារណា ខណៈពេលមានការប្រឆាំងនឹងសម្ព័ន្ធភាព ក្នុងចំណោមប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ នៅក្នុងបរិបទខ្លះ យុទ្ធសាស្ត្រប្រកបដោយបរិយាប័ន្នគួរតែជាជំហានដំបូងក្នុងការកសាងសម្ព័ន្ធភាព។

  គ. ឧទាហរណ៍ពីសម្ព័ន្ធភាពអតីតកាល ដែលទទួលបានជោគជ័យពមួយចំនួន បានបង្ហាញថាក្រុមស្នូលនៃភាពជាអ្នកដឹកនាំដែលគួរឱ្យទុកចិត្ត ចាប់ផ្តើមបង្កើតតួនាទីចរចាក្នុងចំណោមសមាជិករបស់ខ្លួន។ នេះជួយបង្កើតស្ថិតស្ថេរផ្ទៃ ក្នុងចំណោមអ្នកដឹកនាំ។ តួនាទីដែលបានព្រមព្រៀងគ្នាក្នុងចំណោមអ្នកដឹកនាំ ត្រូវបានយកទៅអនុវត្តតាមក្រុមកាន់តែទូលំទូលាយ។ តាមរយៈដំណើរការម្តងហើយម្តងទៀត តួនាទីចរចាកាន់តែមានភាពល្អិតល្អន់ និងបង្រួបបង្រួម។ សម្ព័ន្ធភាពសក្តានុពលក្នុងចំណោមប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ អាចទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីគំរូនេះតាមរយៈការកំណត់លើតួនាទីចរចា។

  ឃ. សមាជិក នៃសម្ព័ន្ធភាពអាចអនុវត្តស្វ័យភាពកម្រិតខ្លះទាក់ទងនឹងសំណើរបស់ក្រុម។ ប៉ុន្តែស្វ័យភាពនោះមិនគួរត្រូវបានគេយល់ឃើញថា ជាការក្បត់ទាំងស្រុងនៃជំហររបស់ក្រុមនោះទេ។

ការកសាងសម្ព័ន្ធភាព គួរតែត្រូវបានយកជាវិធីសាស្ត្រជាក់ស្តែង។ ប្រសិនបើអ្នកចង់ចាប់ផ្តើមពី A និងចង់បានគោលដៅចុងក្រោយ C។ ដូចនេះ កុំគិតថាសម្ព័ន្ធភាពមួយអាចនាំអ្នកពី A ដល់ Z។ ត្រូវដឹងថាសម្ព័ន្ធភាពកាន់តែធំអាចនាំអ្នកពី A ទៅ N, M ឬសូម្បីតែ F។ ប្រហែលជាមានសម្ព័ន្ធភាពមួយផ្សេងៗទៀត ដែលអាចនាំអ្នកទៅដល់គោលដៅមួយទៀត។

Summary of Recommendations

STRENGTHENING THE MULTILATERAL TRADING SYSTEM TO PROMOTE INCLUSIVITY AND DEVELOPMENT: A WEBINAR SERIES

I. Introduction

The South Centre, Geneva; Centre for WTO Studies, Indian Institute of Foreign Trade, New Delhi; Third World Network, Geneva; Nelson Mandela School of Public Governance, University of Cape Town, South Africa; Trade & Industrial Policy Strategies, South Africa; and Trade Training and Research Institute, Cambodia organized a series of ten interactive webinars on the overall theme of 'Strengthening the Multilateral Trading System to Promote Inclusivity and Development' during September-November 2020 (See Annexure for details). The distinguished list of speakers included current and a former trade minister and former World Trade Organization (WTO) ambassadors of developing countries, government officials, academics, trade experts, and representatives from the civil society. A wide-range of issues impacting different aspects of international trade was discussed in these sessions with the WTO as the focal point. The key recommendations and way forward on different issues emerging from these sessions are provided below, along with the relevant background.

II. Background and the Summary of Recommendations

A. Overall/General Approach

The World Trade Organization (WTO) finds itself at the cross-roads today. With important negotiations under the Doha 'Development' Round indefinitely stalled and the Appellate Body comatose, there is a need for urgent course-correction. The rise in trade unilateralism, particularly by the United States, and the inability of the WTO to rein it in has also brought to the fore some of the organization's fundamental flaws and challenges. It may be recalled that the Preamble to the Marrakesh Agreement Establishing the WTO recognized that the Members' "relations in the field of trade and economic endeavour should be conducted with a view to raising standards of living, ensuring full employment and a large and steadily growing volume of real income and effective demand, and expanding the production of and trade in goods and services". Thus, twenty-five years since the WTO's establishment, it is important to take stock and assess whether the organization has been successful in attaining these goals, or whether its rules have contributed in restraining the developing countries from achieving their full potential.

It cannot be denied that countries at the lower end of the development spectrum need special tools to overcome their inherent economic disadvantages. A one-size-fit-all strategy is hardly useful. The approach at the WTO has been to provide a restricted special and differential treatment in the form of time-limited derogations and longer transition periods along with technical assistance. This has failed to provide the much-needed policy space to the developing countries critical for their development. In fact, some of the WTO rules may have contributed in achieving quite the opposite.

Further, some countries, particularly the developed ones, are of the view that - single undertaking and decision-making by consensus – two core foundational elements of the WTO have proved to be constraints in successfully concluding the Doha Round. Some proposals have called for adopting flexible approach to both these issues.

The defunct Appellate Body has also made it impossible for the rights and obligations of the Members to be properly enforced, dragging the organization to the days of its predecessor and exposing the developing world to the prevailing geo-political power plays. Further, while "WTO reforms" has been the new buzz-phrase in Geneva since last year, most of the proposals made do not appear to be in the interest of the developing countries. By choosing to ignore the difficulties faced by the developing countries on account of the policy constraints imposed by the WTO, and instead by opting to propagate, *inter alia*, the need for graduation of the developing countries, the imposition of stringent notification requirements and the strengthening of the WTO secretariat, the proposals clearly point towards misplaced priorities. Thus, it is essential for the developing countries to identify their common ground and come up with their own positive agenda at the WTO.

Recommendations

- Need for more inclusive and developmental approaches to the mega challenges of our times, ranging from climate change to the advent of digital technologies, and now the COVID-19 Great Lockdown Recession.
- Developing countries need to put out their vision or form of multilateralism – 'Reform for Development and Inclusivity'. Strengthened multilateralism is the need of the hour.
- Innovative proposals such as the UNCTAD Geneva Principles for a New Global Green Deal should be pursued by the developing countries. Development fostering trade rules must allow policy space to pursue industrial policy and be calibrated to allow developing countries to build new trade strengths. The Geneva

Principles state that the global rules should be calibrated towards the overarching goals of socioeconomic stability, shared prosperity and environmental sustainability. Further, they also state that nations share common but differentiated responsibilities in a multilateral system built to advance global public good and protect the global commons. These principles also recognize the right to nations to policy space, to pursue national development strategies.
- Decision making by consensus is one of the distinguishing features of the WTO. Abandoning it in favour of a variable geometry model will be detrimental to the interests of developing countries and should be opposed. Developing countries should rally their support behind consensus decision-making

B. WTO reform

While the issue of WTO reform has gradually gathered traction, there are few formal proposals at the WTO. Many of the proposals on reforms have been made outside the WTO. The proposals spearheaded by the developed countries could have far-reaching implications for policy space for developing countries. For instance, the EU has prepared a Concept Paper on the WTO modernization[10] (EU Concept Paper) containing three pronged suggestions: first, updating of the rule book on international trade to capture today's global economy; second, strengthening the monitoring role of the WTO; and third, overcoming the imminent deadlock in the WTO Dispute Settlement Mechanism. Certain specific elements of the EU proposal are provided below:

- Creating rules that level the playing field through the following: capturing market-distorting support provided by state-owned enterprises (SOEs); capture more effectively the most trade-distortive types of subsidies such as those contributing to the overcapacity; unlimited guarantees, subsidies given to an insolvent or ailing enterprise with no credible restructuring plan or dual pricing.
- Establishing new rules to address barriers to foreign investment and forced technology transfer and establishing disciplines covering digital trade.
- Proposals for a new approach to address development - Members should be actively encouraged to "graduate" and opt-out of SDT, whether horizontally or agreement by agreement.
- Strengthen the role of WTO Secretariat.

Along similar lines, a Joint Statement was issued after the trilateral meeting of the trade ministers of the United States, Japan, and the European Union held on 25 September 2018 in New York (the Trilateral Initiative)[11], which *inter alia* aims at negotiating new rules on industrial subsidies and State-owned Enterprises to address harmful subsidy practices. Canada has also formally submitted a paper[12] at the WTO titled 'Strengthening and Modernising the WTO: Discussion Paper'. The paper emphasizes that action must be taken to improve the notification record of Members. Counter-notifications from other Members and independent information gathering by the Secretariat might fill in the remaining gaps. Further it states that there is a need to modernize the rules for the modern economy and address the social dimensions of globalization, such as digital trade, inclusive trade, sustainable development, MSMEs, investment and domestic regulation.

Certain developing countries have also made a few proposals on WTO reform. A proposal by a group of developing countries[13] has stressed on the adherence to fundamental principles of Marrakesh Agreement-multilateral function of the WTO, decision-making by consensus, satisfactorily addressing implementation issues under Doha mandate, safeguarding of the development concerns and addressing human resource and institutional capacity constraints for effective transparency. Another proposal highlighted the development divide and continued relevance of Special and Differential Treatment for developing countries. The African Group declaration pointed out the longstanding issues of importance to Africa. These include the following: reducing trade distorting domestic support in agriculture, reduction in subsidies to cotton, Special Safeguard Mechanism, Special and Differential Treatment issues, implementation of Doha mandate and Aid for Trade initiative.

Specifically, on Special and Differential Treatment (S&DT) provisions in GATT/WTO agreements, it may be noted that these provisions have been important means for achieving some of the objectives of the multilateral trading system. S&DT provisions can be conceptualised as part of positive efforts designed to ensure that developing countries, including LDCs, secure a share in growth in international trade commensurate with the needs of their economic development. Overall, S&DT provisions are manifestation of joint action by the GATT Contracting Parties and WTO Members to further the economic development of developing countries. Some WTO Members, particularly

[10] Concept Paper on WTO Modernisation, European Commission, 18 September 2018, Available at: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/september/tradoc_157331.pdf

[11] Available at https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/september/joint-statement-trilateral

[12] JOB/GC/201, dated 24 September 2018.

[13] WT/GC/W/778.

the developed countries, have suggested that self-declared status of countries to be eligible for S&DT is responsible for the deadlock in the Doha Round.

Recommendations

(i) WTO reform submission (WT/GC/W/778)

- It is imperative for developing Members to counter the imbalanced and skewed WTO reform narrative advanced by the developed countries. The narrative and proposals by the developed countries would deepen asymmetries against the developing countries in the rule-based system, erode the gains of developing countries on special and differential treatment and change the strategic course of the WTO in favour of developed countries. Developing countries need to reset the narrative on WTO reform and advance real development and inclusive reforms on their own terms.
- The WTO reform paper by developing countries (WT/GC/W/778) should be updated to emphasize the importance of addressing the existing imbalances in WTO agreements and deal with long outstanding issues. But, it should also introduce a new perspective, especially in light of COVID-19. Just as developed country proposals create policy space for them, developing countries should also try to achieve the national development imperatives.

(ii) Market Access - Tariff Resetting and Non-Tariff Barriers

- Applying the so-called baseline tariff rates to all Members, not only disregards the negotiating history and different levels of development among Members, but also is in contradiction with the principle of "less-than-full-reciprocity" embodied in the WTO Agreements.
- Non-tariff barriers close the market for the developing countries. In the last 25 years the tariff benefits given to developing countries have not resulted in enhanced market access in true sense. Therefore, specific proposal is needed by the developing countries to address this issue.

(iii) Special & Differential Treatment (S&DT)

- Commitments based on full reciprocity would curtail the ability of developing countries to trigger structural transformation of their economies. Hence, S&DT should be preserved and must continue to underpin the current as well as future negotiations in WTO. This is the legitimate right of developing countries. Regardless of the levels of development, capacity constraints, inadequacy and imbalance of development are the common features of developing Members. Hence they are entitled to enjoy S&DT provided by the WTO rules.
- Developing countries must put forward a positive agenda. The G-90 S&DT proposal (JOB/DEV/60; JOB/TNC/79) lays down how S&DT can be made effective, operational and implementable in line with paragraph 44 of Doha Ministerial Declaration. These proposals are about promoting public health, policy space needed for developing countries to accelerate industrialization, BOP challenges, capital assistance under GATT, and technology transfer, including an inclusive digital economy and levelling of the playing field.
- Proposal may be made to seek developed countries give up their own S&DT as well. The Agreement on Agriculture has special entitlements, which benefit mainly the developed countries. Similarly, in the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures (ASCM), there is a carve out for export credits that are granted in accordance with the OECD export credit arrangements, which are not treated as prohibited subsides. Any discussion on S&DT must also require the developed countries to give up these special entitlements.

(iv)Transparency

- The way forward for compliance with transparency obligations rests on first, understanding the reasons of poor or non-compliance and second, on the way in which WTO can assist addressing the challenges causing poor or non-compliance. Merely asking developing countries to seek assistance from WTO is not sufficient as there are greater internal constraints- small administration, constant movement of staff and many other issues. A cooperative approach is needed to understand the fundamental constraints of developing countries and to ensure transparency.
- Transparency should not be limited to the notification requirements. It should apply to all WTO processes, including decision-making during the ministerial meetings and the in the Geneva-based process preceding it.

(v) Functioning of the WTO Bodies

- Initiatives to improve the functioning of the WTO bodies should not make the participation of developing countries inadvertently more onerous.

- The neutrality of the WTO Secretariat should not be affected. Further, additional bureaucracy should not be introduced that adds to the already existing complexities.

(vi)'Market-oriented' Conditions and Industrial Subsidies

- The need of the hour, especially during the ongoing pandemic period, for developing countries is not to be defensive, but to be very offensive on industrial subsidies.
- The existing WTO subsidy rules severely erode the policy space for development of the developing countries and therefore developing countries should call for further relaxation of ASCM and not the upgradation of ASCM. The WTO reform agenda should come from developing countries and it should include relaxed rules in ASCM emphasizing on special and differential treatment. This is essential because developing countries do not have that finances or fiscal space to provide the kind of subsidies which developed countries are currently providing to their big tech firms. In today's digital economy, big tech firms already have the first mover advantage which is leading to a growing digital divide.

C. The Appellate Body crisis

One of the important challenges confronting the WTO is the virtual collapse of its Appellate Body. In addition, as part of the WTO reform proposals, some suggestions have been made for institutional changes to the WTO. While, the European Union (EU) proposal on Multi-party Interim appeal arbitration arrangement (MPIA) provides for ad-hoc interim institutional arrangement for Appellate Body (AB) crisis, other proposals on topics like, secretariat role, single undertaking, etc. seek permanent institutional changes to the WTO character. These proposals merit a detailed discussion.

The EU-led MPIA pursuant to Article 25 of the Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes (DSU) seeks to provide an interim solution until the deadlock over appointment of Appellate Body members is resolved. As per the MPIA, parties will enter into appeal arbitration agreements for their respective disputes and panel will be suspended under Article 12.12 DSU, before circulation of the final report. It has sought to replicate the substantive and procedural aspect of Article 17 DSU as closely as possible. As of December 2020, 24 WTO Members had endorsed the arrangement and membership remains open to others. However, doubts remain regarding the diminished role of Dispute Settlement Body (DSB) in the dispute process; funding and secretariat support; and, status of unadopted appeal arbitration award and report of suspended panel and their compliance.

Recommendations

- Members should ensure the preservation of the two-tier system of the WTO's Dispute Settlement Mechanism. Replacement of the current panel-Appellate Body mechanism with only a GATT-era style panel stage dispute resolution will undermine the progress made by countries during the Uruguay Round.
- Developing Members should direct their efforts for revival of the Appellate Body. The Multi-Party Interim-Appeal Arbitration Mechanism (MPIA) has several deficiencies and diminishes the Member control on the dispute process. Hence, it is not a reliable long-term solution for the current crisis.

D. Fisheries Subsidies

The fisheries subsidies negotiations are currently underway at the WTO. With several key elements, including S&DT, still under consideration, it is critical to ensure that the final outcome is a balanced one.

Recommendations

- Need for negotiations to address issues related to livelihood of fishermen, especially small-scale fisheries.
- Need to negotiate effective rules for disciplining subsidies provided for industrial fishing.
- Need to also preserve policy space to develop capacity in the future.

E. Agriculture

The overall objective of the agriculture negotiations during the Uruguay Round was to move towards a *fair and market-oriented trading system* in agriculture. It is now generally recognized that the Agreement on Agriculture is riddled with many asymmetries and imbalances that have been detrimental to the interests of many developing countries. These imbalances afflict all the three pillars – market access, domestic support and export competition. The common thread running through all these issues is: countries that were distorting markets through high tariff, plethora of non-tariff barriers and high subsidies, secured the right to continue to distort markets through tariffs and subsidies. On the other hand, countries that were more disciplined in terms of having few, or no, non-tariff barriers and low subsidies, lost the right to protect their farm sector.

Recommendations

- The asymmetries and imbalances in agricultural trade should be addressed, and the elimination of the most trade distorting AMS (aggregate measures of support) should be the top priority. This will also help tackle climate change.
- Priority for developing countries should be addressing domestic support, including cotton, Public Stockholding for food security (PSH) and the Special Safeguard Mechanism (SSM) first.
- Negotiations should advance on SSM as well as tariff simplification, tariff peaks and tariff escalations.
- Cotton could be one of the candidates for MC12 deliverables.
- The permanent solution to the PSH for food security purposes should be concluded on an urgent basis.
- Export credit have tremendous distorting effect and need to be disciplined. Export credit disciplines in the Revised Draft modalities for Agriculture (TN/AG/W/4/Rev.4) to be fast-tracked and implemented- just like export subsidies, which have been picked out from the modalities and implemented.
- Disciplines on food aid also to be agreed upon using the Revised Draft modalities for Agriculture (TN/AG/W/4/Rev.4) as the basis for further negotiations.
- The fill rate for tariff-rate quota is very low in several developed countries and need to be addressed. This is on account of the non-transparent licensing system which is resorted to block import into the country.
- Need to discuss how Sanitary and Phytosanitary measures are being misused as non-tariff barriers, and include this issue in any future negotiating agenda.

F. Joint Statement Initiatives

Certain WTO Members have launched Joint Statement Initiatives (JSI) on electronic commerce, investment facilitation, services domestic regulations etc. These do not have any formal WTO Membership mandate and there are concerns on how any potential rulemaking at these initiatives will interplay with existing legal framework of the organization.

Recommendations

- JSIs are developing new rules not discussed at the WTO; and discussing rules in parallel to multilateral agenda. This has removed discussions from an open, transparent and inclusive process and the outcomes could be later brought into the WTO for implementation. JSIs are causing fragmentation of the multilateral trading system. Thus, any formalisation of outcomes can only be done in accordance to the existing WTO rules, as per amendments and consensus decision making.

G. Access to affordable medicines

The WTO's Trade-Related Aspects of the Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement) was instrumental in harmonization of protection of IP rights across borders and extension monopoly rights to pharmaceutical inventions, among others. Since then the IP regime, particularly patents, have become a pivotal strategic tool in the hands of Big Pharma and their parent companies for making huge profits at the expense of billions of people dying in developing and least-developed countries.[14] The flexibilities incorporated in the TRIPS Agreement such as compulsory licensing, parallel import, research exceptions and other exceptions have proved to be less effective in assisting the developing and least-developed countries. Further, the surge in TRIPS-plus provisions in recent bilateral and regional trade agreements has reduced the policy space for the developing and least-developed countries. The TRIPS-plus provisions have a direct negative impact on the access to essential medicines. Provisions mandating patent term extensions/adjustments, data exclusivity, patent linkages have started to appear repeatedly in RTAs/FTAs, thereby, providing impetus to Big Pharma companies in expanding the duration and scope of their patents.

The Big Pharma companies justify the high prices of their drugs as a means to recoup the money spend on research and development (R &D). They argue that the revenue generated from the sales of these medicine fuel further innovation. Therefore, stronger IP protection is crucial in safeguarding the rights of the inventors and for and better scientific development.[15] However, in the recent years several researchers and Non-Governmental Organizations (NGOs) have refuted these claims. This counterpoint argues that Big Pharma often include opportunity costs and non-research activities as R&D. Much of the research that goes into the development of new drugs and new health technology comes from public-funded institutions and governments across the world. The private industry, responsible for a small amount of R&D, on the other hand, is often compensated with the financial incentives and tax credits. These companies use the patent regime to privatize the end-product and charge high prices against the life-saving drugs. In recent years, concerns have also grown as pharma sector has not come up with many 'true

[14] Ellen F.M. 'T Hoen, 'TRIPS Pharmaceutical Patents and Access to Essential Medicines: Seattle, Doha and Beyond' 3 (1) *Chicago Journal of International Law* (2002).

[15] Candice Sehoma ,'Feature Story: Secret Medicine Prices Costs Lives' Medicine Sans Frontier,16 April, 2019. See: https://msfaccess.org/secret-medicine-prices-cost-lives (last accessed on August 1, 2020).

therapeutic-breakthrough' when compared to the rising prices of medicines.[16] Cases in the instance are: *Insulin in USA, Humira, Lantus, Keytruda, Vertex,* among many others.[17]

In spite of the concerns about the high prices of essential medicines and its links with stringent protection for IPRs, this issue has not witnessed sustained and serious initiatives by countries in various inter-governmental organisations.

Recommendations

- There is need to have more transparency on the supposed high R&D expenditure of Big Pharma companies, and a re-think about the desirability of strong IPR protection in the pharmaceutical sector.
- The compulsory license option under the TRIPS Agreement suffers from certain limitations. Such compulsory license can be granted on a case to case basis or product by product basis, which makes it hard to create markets. There have been multiple proposals that countries should begin to cooperate to create global or regional platforms with coordination and issuance of compulsory licenses on priority health products. Such proposals are important, especially the periods of health crisis where countries require significant quantities of health products to respond to COVID-19.
- Article 39 of the TRIPS Agreement provides limited data protection for regulatory data (pharmaceutical regulatory data). The said provision also protects trade secrets. Therefore, there need to be certain exceptions for data protection.
- On the waiver proposal forwarded by India and South Africa, there has been mass of support so far from different corners of the world in including governments, civil society groups, academics and other important organization. Further support needs to be galvanized on the same.

H. Leveling the playing field for emerging technologies

At the WTO, an attempt is sought to be made to discuss the role of the State and non-market-oriented policies. In parallel, suggestions have been made to strengthen existing WTO rules on industrial subsidies. However, missing from this narrative is the prominent role played by governments in some developed countries in creating new technologies, facilitating their dissemination and creating and shaping markets for new products. Recent research suggests that "the State has been behind the development of many key technologies that are later integrated by the private sector into breakthrough innovations". The role of the State in some of the developed countries in directing the economy towards new 'techno-economic paradigms' comprises interventions on the supply side, as well as the demand side. As these interventions create an uneven playing field for developing countries, they must be discussed and disciplined at the WTO.

Recommendations

- Need for developing countries to oppose any further extension of the moratorium on customs duties on electronic transmissions.
- Need for conscious digital industrial policy which may include skills development, development of national capabilities, setting of developmental conditions, regulations against monopoly conduct and abuse of data, data sovereignty.
- Specific changes to the WTO rules may be introduced, as provided below:
  a. Presumption of serious prejudice, if the amount of financial contribution for new technology exceeds a monetary threshold under the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures.
  b. Subsidies provided by the developed countries for creating new technologies; facilitating their dissemination; and creating and shaping markets for new products will be deemed to be specific under the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures.
  c. New products based on technology developed through public funding would not be eligible for IPR protection or the duration of protection would be reduced under the WTO TRIPS Agreement.
  d. Commitments in goods and services would be confined to products based on technologies that existed when the commitments were taken
  e. Counter and reverse the bias against localization policies, including on data for example
  f. Consider dealing with collective data under a framework similar to the CBD framework based on ABS and equitable sharing as applicable for traditional knowledge.

I. Bio Piracy

The Doha Ministerial Declaration in 2001 had tasked WTO's TRIPS Council to examine the relationship between the TRIPS Agreement and the Convention on Biological Diversity (CBD), and the protection of traditional

[16] Ibid.
[17] Alfred B. Engelberg, 'A Shortfall in Innovation is the Cause of High Drug Prices', Health Affairs, 28 February 2019. See: https://www.healthaffairs.org/do/10.1377/hblog20190228.636555/full/ (last accessed on August 1, 2020).

knowledge and folklore.[18]. While there has been considerable debate and deliberations on the subject with wide array of views being espoused, a common understanding remains elusive. The TRIPS-CBD Linkage is important for many developing countries because it seeks to address bio-piracy. It has been a long-standing demand that patents should not be granted for existing traditional knowledge and associated genetic resources. Further, it has also been argued that where traditional knowledge forms a basis for further scientific developments that are sought to be patented, there should be a mechanism to ensure disclosure of information in this regard.

Recommendations

- Need to re-energize the TN/C/W/59 proposal moved in 2011. This proposal also takes into account the framework created under the Nagoya Protocol. The support to this proposal should be sought to be expanded and a modified version but that which does not compromise the essential elements should be placed for discussion in the TRIPS Council.
- If there is support among the developing countries, the possibility of having a plurilateral agreement on this issue within the WTO could be explored. It will lead to consensus building which in turn may create momentum at WTO and also at WIPO.

J. Coalition-Building

Power of any country at the negotiating table is often a function of the ability of the country to consume through imports. This puts most developing countries at a disadvantage at the negotiating table. Coalition-building is critical for developing countries to get a meaningful outcome at the ongoing negotiations and discussions at the WTO. While creating coalitions might be part of the strategy for some of the parties to improve their bargaining strengths, considerable resources may need to be invested in forming and sustaining coalitions. The hard reality is that coalition building is a fact and work intensive endeavor and a nuanced diplomatic exercise. Coalitions are supposed to provide the group with goods and services, technical work and information. This can help overcome the asymmetry in information and representation.

Recommendations

- Building coalitions among developing countries as was done in 2003 (G20, G33, NAMA 11, LDCs, SVEs, African Group, Cotton 4 and G110). It is a proud tradition and enabled developing countries to advance their collective interests and also block many unfair proposals. This should be reinvigorated.
- South-South cooperation can offer a guidance to reforming multilateralism in a way that genuinely brings in the development challenge as central to the workings of the multilateral system, which we saw briefly in the 1960s and 1970s as a New International Economic Order (NIEO). The South needs a discussion on the NIEO more today than it did in the 70s. S&DT is a subset of that larger discussions on NIEO.
- There is need to side-step bilateral problems and reinvigorate a broad coalition in Geneva. Institutional mechanisms, like an annual meeting of trade ministers of developing countries could help to take forward common positions of developing countries on many issues.
- Following are some of the lessons drawn from past experiences that will be relevant for any future coalition building exercise as well:
  a. Any successful coalition should keep the following three guiding principles in mind: first, specific measures should be taken to build trust across the constituents of the coalition; second, a few countries would need to assume the leadership role for providing intellectual leadership based on rigorous research; and third, defining a set of shared principles, priorities and common goals around which countries could come together and create a positive negotiating agenda.
  b. Linked with trust, is the issue of internal stability This is perhaps the largest risk to any coalition, perhaps larger than external threats. Stability of a coalition is a function of its number – the number of Members (there is a negative correlation)- the larger the coalition the less stable it is; the number of issues it negotiates over (also negative correlation); and also the coalition tends to be stronger if its Members are more homogenous. These aspects are merely indicative, but may need to be kept in mind while striking coalitions among developing countries. In some contexts, an inclusive strategy should be the first step in building a coalition.
  c. Successful examples from some of the past coalitions suggests that a core group of trusted leadership begins to formulate negotiating positions amongst itself. This helps create internal consistency among the leaders. The positions agreed among the leaders is then brought to the wider group. Through an iterative process the negotiating positions get elaborated and consolidated. A potential coalition among

[18] See also The Relationship between the TRIPS Agreement and the Convention on Biological Diversity (IP/C/W/368/Rev.1)

developing countries could benefit from this model of deciding negotiating positions.

d. Coalition Members could exercise some degree of autonomy in relation to the group's proposals. But that autonomy should not be perceived as a total betrayal of the group's position.

Alliance building should be taken as a pragmatic approach. If you want to start at A and want an ultimate objective of C. Don't think that one alliance can take you from A to Z. Be satisfied that a particular, perhaps a larger coalition is really to take you from A to N, M or even F. Maybe there is another one that can take you further down the road.

ABOUT THE iTRADE BULLETIN

iTrade Bulletin is an e-publication by the Trade Training and Research Institute of the Ministry of Commerce. This monthly bulletin provides brief updates on specific issues in Cambodia, the regions and the world. This knowledge-sharing through scientific researches in the multifaceted areas aims to highlight current trade news & statistics relevant to all social stakeholders.

Honorable President
H.E. Mr. PAN Sorasak

Editorial Board
- H.E. Mrs. CHAM Nimul (Chairwoman)
- H.E. Ms. SEREI Borapich
- Mr. HOR Iengchhay
- Mr. SOK Bunthorn

Technical Team
- Mr. PAO Phireak
- Ms. PHAL Yita
- Mr. CHINKET Tola
- Ms. YANGNY Chakriya
- Mr. LY Rithy
- Mr. NY Atykunn
- Mr. KHAM Chansopheak

Advisor
- H.E. Mr. SIM Sokheng
- H.E. Mr. SAMHENG Bora
- H.E. Mr. PENN Sovicheat
- H.E. Dr. TAT Puthsodary
- H.E. Prof. Shandre Mugan THANGAVELU

Supporting Team Member
- Ms. CHEA Kunlak
- Mr. SE Sokunvathna
- Ms. VAT Vanpanhapich
- Ms. VUTHY Sophanika

ANNOUNCEMENT

Academicians, researchers, students and public are welcome to contribute their academic works, on all disciplines and topics of relevant interest to trade, to the next publication of the iTrade Bulletin.

Topics Covered:

- International trade and logistics / trade laws;
- Digital economy / e-commerce;
- Economics and economic laws;
- Value added supply chains and logistics; and
- Facilitate the green business transition

Categories:

- Research articles
- Case reports
- Policy Briefs
- Commentaries or editorial

Trade Training and Research Institute

Lot 19-61, Russian Federation Blvd, Phum Teuk Thla, Sangkat Teuk Thla, Khan Sen Sok, Phnom Penh, Kingdom of CAMBODIA

ttri.moc | www.ttri.info | @ttrimoccambodia